

Hardlopen: grenzen aan groei

Deelname aan hardlopen en hardloopevenementen

Paul Hover

Peter van Eldert

Iwan Oprins

Hardlopen: grenzen aan groei

Deelname aan hardlopen en hardloopevenementen

Mogelijk gemaakt met financiële steun van het Ministerie van VWS.

Paul Hover
Peter van Eldert
Iwan Oprins

(Mulier Instituut)
(Mulier Instituut)
(Iwan.nl B.V.)

© Mulier Instituut
Utrecht, februari 2020

Mulier Instituut
sportonderzoek voor beleid en samenleving

Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | I www.mulierinstituut.nl
E info@mulierinstituut.nl | T @mulierinstituut

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	4
1.1	Aanleiding	4
1.2	Doel een aanpak	4
1.3	Leeswijzer	5
2.	Hardlopen	6
2.1	Deelname en profielen	6
2.2	Bondslidmaatschap	8
2.3	Loopgroepen	9
2.4	Start to Run	10
2.5	Conclusie	11
3.	Hardloopevenementen	12
3.1	Deelname wereldwijd	12
3.2	Deelname in Nederland	13
3.3	10 kilometer	14
3.4	Halve marathon	16
3.5	Marathon	18
3.6	Conclusie	20
4.	Conclusie en blik vooruit	21
4.1	Conclusie	21
4.2	Blik vooruit	23
	Literatuur	25
	Bijlage 1 Onderzochte evenementen	28
	Bijlage 2 Resultaten per evenement	29
	Bijlage 3 Resultaten per evenement per groep	31

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Hardlopen behoort naast fitness, zwemmen en wandelen al jaren tot de meest beoefende sporten in Nederland. Geleidelijk ging de opkomst van de deelname aan hardlopen niet, er waren perioden van groei en (tijdelijke) stagnatie. Perioden van groei worden ook wel aangeduid met de term loopgolven (Van Bottenburg, 2006). In de jaren zeventig manifesteerde de eerste loopgolf zich. Meer personen, vooral mannen, gingen hardlopen en er was een toename van hardloopevenementen. Rond de eeuwwisseling zette de tweede loopgolf in (Van Bottenburg, 2006; Lukkien, 2008; Van Bottenburg & Hover, 2009; Scheerder et al., 2015; Hover & De Boer, 2016; Kemper, 2016). Hardlopen nam verder toe in populariteit en loopevenementen voorzagen in een groeiende behoefte. In het afgelopen decennium is het aanbod van hardloopevenementen gegroeid en is de concurrentie tussen organisatoren geïntensiveerd (Baker et al., 2018; Kennedy et al., 2019). Na de tweede loopgolf nam de schare meer frequente beoefenaren toe, een ontwikkeling die wordt getypeerd als de derde loopgolf (Hover et al., 2015) of *running tsunami* (Breedveld, 2012).

Gezien de grootte en de dynamiek van de Nederlandse hardloop(evenementen)markt is het gewenst dat opnieuw de balans wordt opgemaakt ten aanzien van de deelname aan hardlopen en hardloopevenementen in Nederland. Dit is mede ingegeven door berichten uit het buitenland die wijzen op een krimp van de hardloopmarkt (Miller, 2017; Kennedy et al., 2019).

1.2 Doel een aanpak

De focus van dit onderzoek ligt op de vraagzijde van de hardloopmarkt. Het doel van dit onderzoek is drieledig:

1. Schetsen van de ontwikkeling van de deelname aan hardlopen in Nederland;
2. Schetsen van de ontwikkeling van het aantal finishers en gemiddelde finishtijden van Nederlandse hardloopevenementen;¹
3. Verkennen van implicaties voor het beleid van organisatoren van hardloopevenementen.

Door Iwan.nl B.V. zijn analyses uitgevoerd op online data van finishers van twintig loopevenementen. Dit zijn evenementen met afstanden van tien kilometer, de halve marathon en de marathon.² Het Mulier Instituut analyseerde eigen data en data van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), data van de Atletiekunie en data van sportkoepel NOC*NSF. Daarnaast heeft het Mulier Instituut een literatuurstudie uitgevoerd.

¹ Er is gekozen voor het gemiddelde als centrummaat. Voordeel hiervan is dat alle finishtijden verdisconteerd worden (in tegenstelling tot de modus) en in dezelfde mate meewegen (in tegenstelling tot de mediaan). De makke van het gemiddelde is dat die meer gevoelig is voor extreme waarden.

² Voor een overzicht van de evenementen, zie bijlage 1. De selectie van evenementen kan worden getypeerd als een gemaksssteekproef, waarbij geografische spreiding en grootte een rol hebben gespeeld.

1.3 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 handelt over de deelname aan hardlopen. Hierbij wordt de omvang van de markt becijferd en wordt ingegaan op het verband waarin wordt hardgelopen. Hardloopevenementen vormen het onderwerp van hoofdstuk 3. In dit hoofdstuk wordt voor twintig hardloopevenementen met drie verschillende afstanden beschreven wat de ontwikkelingen zijn ten aanzien van het aantal finishers en hun finishtijden. Tot besluit is in hoofdstuk 4 de conclusie opgenomen en wordt in de toekomst geblikt.

Bij de ontwikkeling van de deelname aan hardlopen wordt frequent gesproken over loopgolven (zie paragraaf 1.1). Die ontwikkeling is gebaseerd op het aantal Nederlanders dat minstens één keer per jaar hardloopt. De deelnamecijfers die in dit rapport centraal staan hebben betrekking op lopers die minstens eens per week hardlopen (de meer frequente beoefenaren). Bij de interpretatie van de cijfers is het van belang hier rekening mee te houden.

2. Hardlopen

Allereerst is in dit hoofdstuk geschetst hoe de sport- en hardlooptechniek zich in de afgelopen jaren heeft ontwikkeld. Vervolgens wordt ingegaan op de ontwikkeling van het aantal lidmaatschappen van de Atletiekunie. De participatie in loopgroepen en de animo voor Start to Run komen daarna aan bod. Tot slot is een conclusie verwoord.

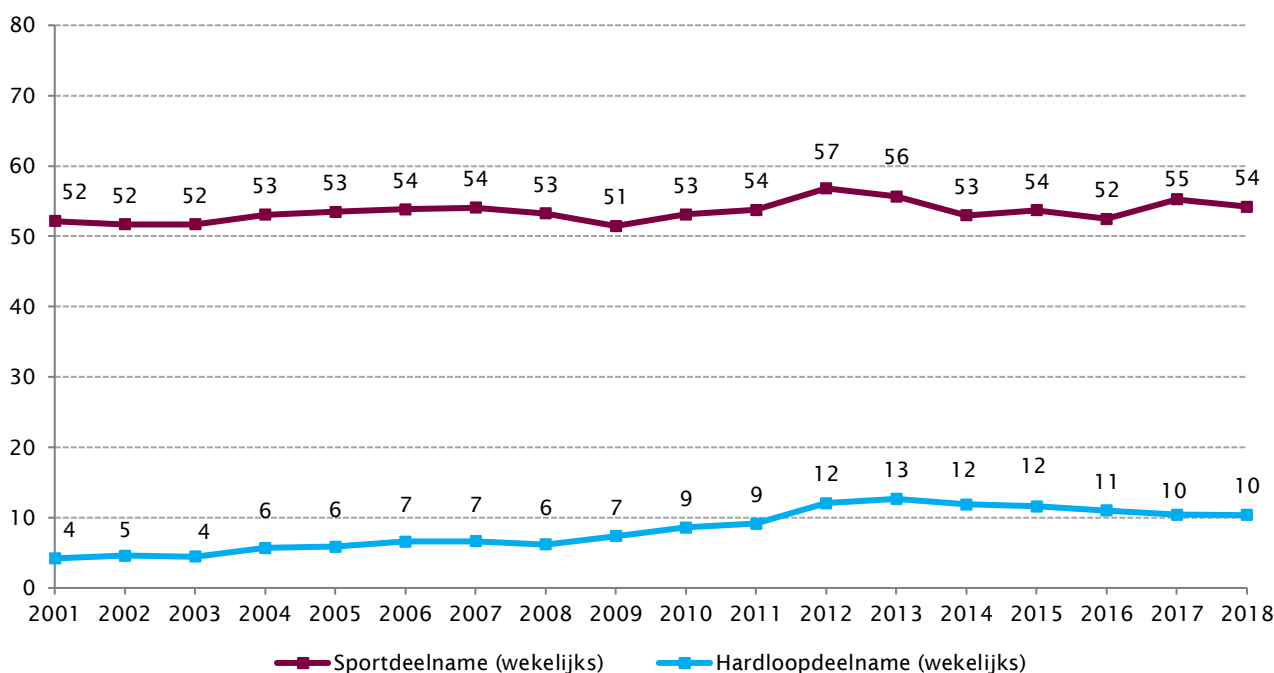
2.1 Deelname en profielen

Deelname

De wekelijkse hardlooptechniek is in de periode 2001-2018 onder de Nederlandse bevolking van 12-79 jaar gegroeid van vier procent naar tien procent (+147%). Die groei is veel groter dan de groei van de totale wekelijkse sportdeelname in dat tijdvak (+4%) (figuur 2.1).

De deelname aan hardlopen ontwikkelde zich niet gelijkmatig, tussen 2012 en 2015 werd er door de grootste groep aan hardlopen gedaan, met deelnamepercentages rond twaalf en dertien procent. Na 2015 wijzen de cijfers op een licht dalende participatie (figuur 2.1).

Figuur 2.1 Wekelijkse sport- en hardlooptechniek, Nederlandse bevolking 12-79 jaar, 2001-2018 (in procenten)

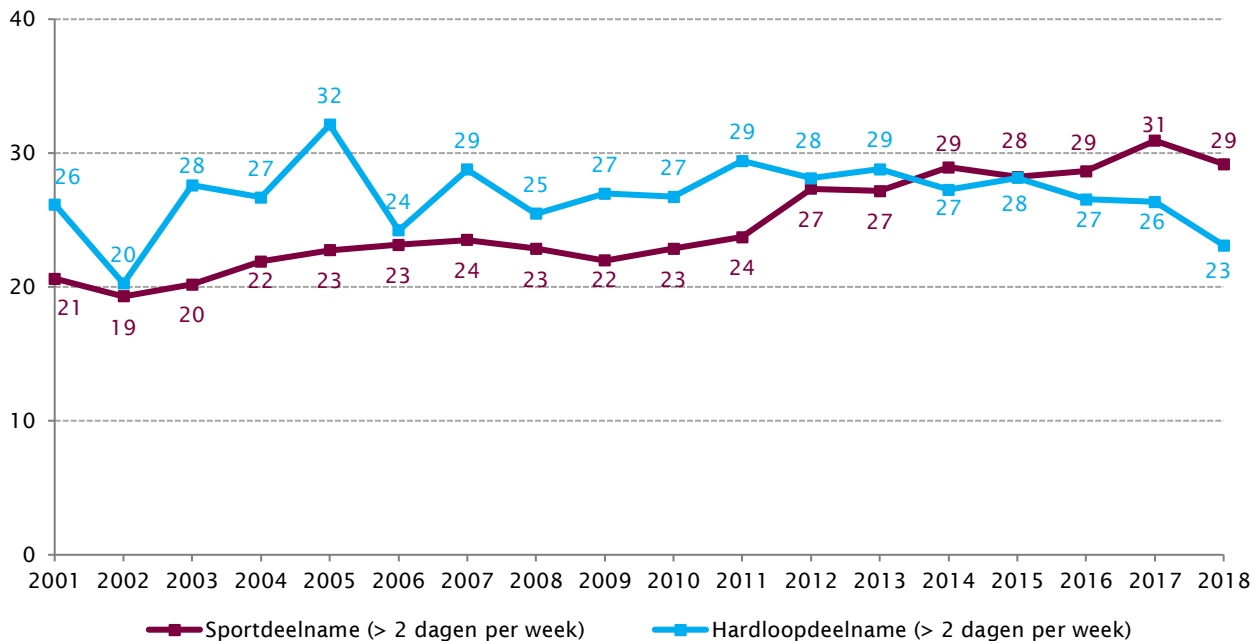

Bron: Gezondheidsenquête 2001-2013/Leefstijlmonitor 2014-2018, CBS i.s.m. RIVM. Bewerking: Mulier Instituut.

Hoewel de wekelijkse deelname aan hardlopen in de afgelopen decennia is gestegen (figuur 2.1), is de frequentie waarmee werd hardgelopen tussen 2001 en 2018 gedaald. In 2001 gaf 26 procent van de hardlopende Nederlanders van 12-79 jaar aan dit meer dan twee dagen per week te doen. In 2018 blijkt dat voor 23 procent het geval te zijn (figuur 2.2). De krimp van de deelnamefrequentie doet zich met name na 2015 voor. Dit betekent dat 2015 in twee opzichten een markeringsmoment vormde: vanaf dat moment zijn minder Nederlanders gaan hardlopen én beoefenaren deden dat ook minder vaak.

Hoe verhouden deze ontwikkelingen in de frequentie van de hardloopteelname zich tot die ontwikkelingen voor de totale sportdeelname? Bij de sportdeelname is een andere ontwikkeling zichtbaar: door wekelijkse sporters wordt juist vaker gesport. Deed in 2001 nog 21 procent van de wekelijkse sporters meer dan twee maal per week aan sport, in 2018 is dat aandeel gestegen tot 29 procent (figuur 2.2).

Figuur 2.2 Aandeel van Nederlandse sportbeoefenaren en hardlopers van 12-79 jaar dat meer dan 2 dagen per week aan sport en hardlopen doet, 2001-2018 (in procenten)

Bron: Gezondheidsenquête 2001-2013/Leefstijlmonitor 2014-2018, CBS i.s.m. RIVM. Bewerking: Mulier Instituut.

Profielen

Er zijn veel verschillende typen hardlopers. De hardloopmarkt kan op uiteenlopende manieren worden gesegmenteerd. Sommige lopers doen het bijvoorbeeld voor de pret, anderen meer voor de prestatie (o.a. Vos & Scheerder, 2009; Vos et al., 2014). Welke ontwikkeling in het profiel van de hardlopers kan er worden ontwaard als er wordt gekeken naar persoonskenmerken?

Opmerkelijk is de opkomst van de vrouwelijke hardloper (o.a. Van der Werff & Hover, 2011). In 2002 was de deelname onder mannen nog twee keer zo hoog als onder vrouwen (6%-3%). In 2018 blijkt dat vrouwen een inhaalslag hebben gemaakt, al hebben vrouwen de mannen (nog) niet ingehaald (tabel 2.1).

Net als in 2002 werden in 2018 onder 12-34 jarigen en 35-49 jarigen de hoogste deelnamecijfers genoteerd. Wel is het aantal hardlopers binnen de groep 35-49 jarigen harder gestegen. Procentueel gezien werd de grootste groei genoteerd onder 65-plussers. In 2002 deed één procent van de groep aan hardlopen en in 2018 was dat drie procent (+237%) (tabel 2.1).

Decennia terug waren de *early adoptors* (Rogers, 1995) van het hardlopen al de hoger opgeleide jonge mannen, de *young urban professionals* (Van Bottenburg, 2006; Knight, 2018). Hardlopen groeide onder invloed van die groep uit tot een statussport. Net als in 2002 zijn hardlopers onder hoger opgeleiden in 2018 oververtegenwoordigd. Bovendien blijkt de toename van de hardloopteelname onder hoger

opgeleiden tussen 2002 en 2018 in vergelijking met personen met een ander opleidingsniveau groter (+130%).

Tabel 2.1 Wekelijkse hardloopteelname naar achtergrondkenmerken, Nederlandse bevolking 12-79 jaar, 2002-2018 (in procenten)

	2002	2006	2010	2014	2018	verschil 2002 - 2018
Totaal	5	7	9	12	10	126
Man	6	8	10	12	11	86
Vrouw	3	5	7	11	10	190
12-34 jaar	6	8	11	15	12	110
35-49 jaar	6	10	13	16	17	167
50-64 jaar	3	4	6	8	8	143
65-79 jaar	1	1	2	3	3	237
Opleidingsniveau laag	2	3	4	4	3	53
Opleidingsniveau midden	5	6	8	10	9	84
Opleidingsniveau hoog	8	13	15	21	18	130

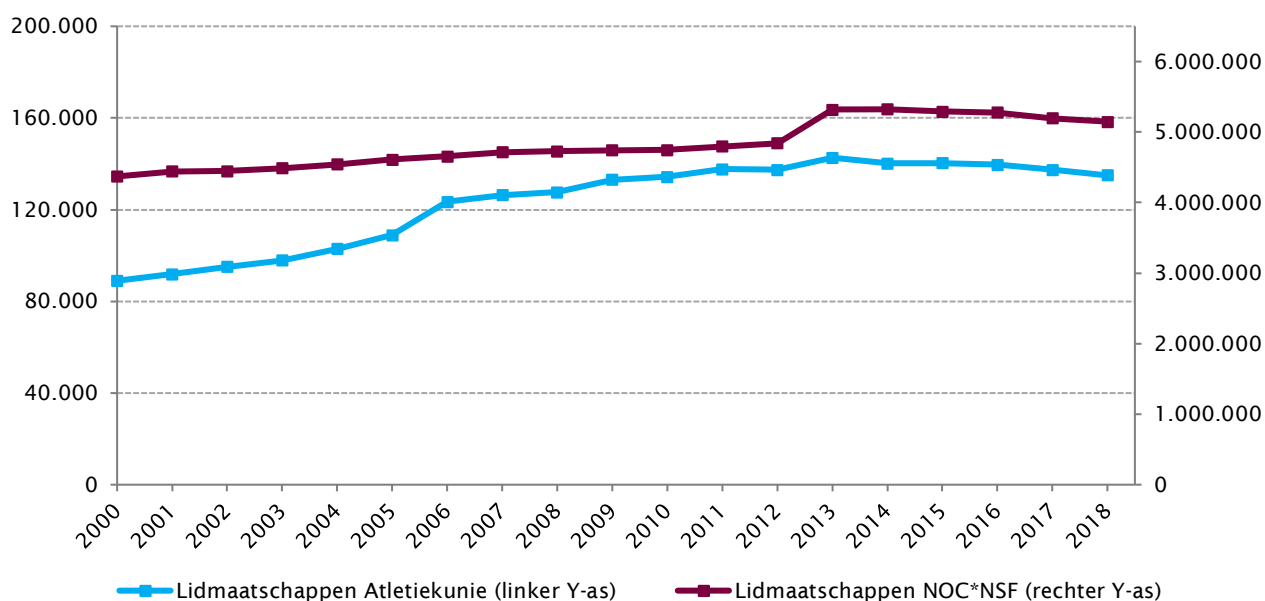
Bron: Gezondheidsenquête 2002-2013/Leefstijlmonitor 2014-2018, CBS i.s.m. RIVM. Bewerking: Mulier Instituut.

2.2 Bondsledenmaatschap

De meeste hardlopers zijn geen lid van een hardloop- of atletiekvereniging (Van Bottenburg et al., 2010; Breedveld & Pulles, 2016). Desalniettemin is het interessant om de ontwikkeling van het aantal lidmaatschappen van de Atletiekunie te belichten. Temeer omdat European Athletics, de Europese atletiekfederatie, de niet-competitieve loopsport als onderdeel van de 'atletiekfamilie' beschouwt (European Athletics, 2019).

Tussen 2001 en 2018 groeide het aantal lidmaatschappen van de Atletiekunie met 52 procent tot circa 135.000 lidmaatschappen. Na een periode van groei is sinds 2013 een lichte daling ingezet. De ontwikkeling van het aantal lidmaatschappen van NOC*NSF was gelijkmatiger en de groei lag op een lager peil dan in het geval van de Atletiekunie (+18% tussen 2000 en 2018) (figuur 2.3).

Figuur 2.3 Lidmaatschappen Atletiekunie en NOC*NSF, 2000–2018 (in absolute aantallen)

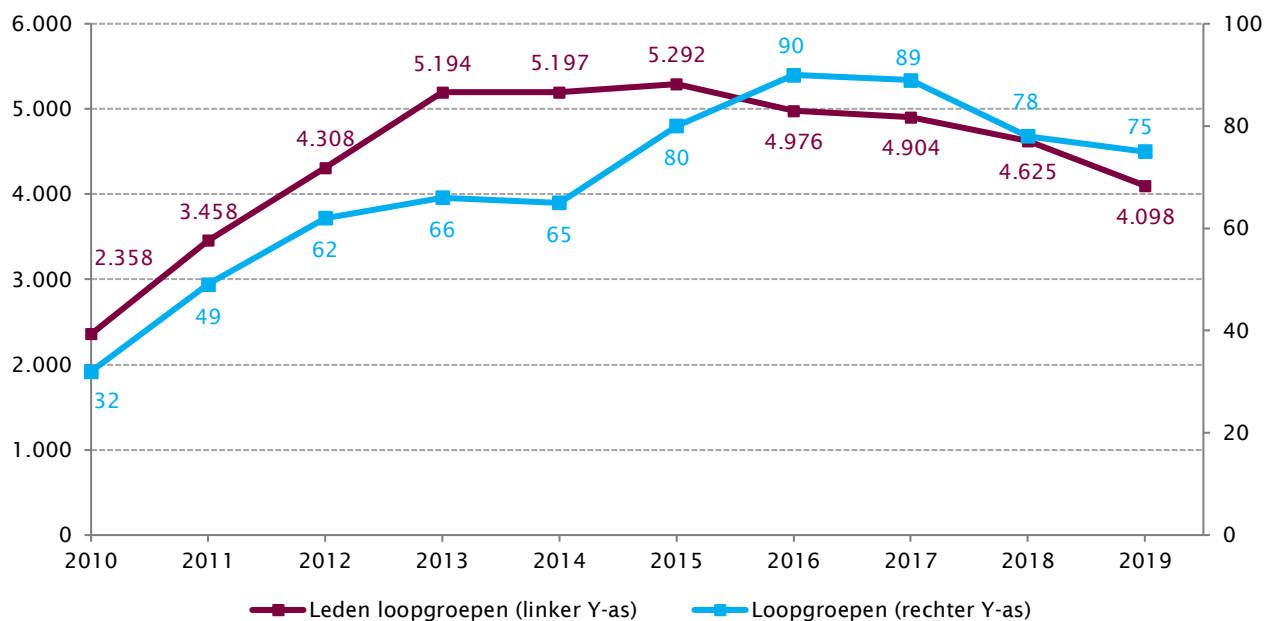
Bron: NOC*NSF, 2019. Bewerking: Mulier Instituut.

2.3 Loopgroepen

Hardlopers kunnen als lid van de bond zijn geregistreerd (zie bovenstaand), maar kunnen ook in het verband van een (recreatieve) formele of informele loopgroep actief zijn. Er bestaat geen centrale registratie van alle formele of informele loopgroepen. Wel is er een beeld van de ontwikkeling van de loopgroepen die zich als ‘Hardlopen.nl loopgroep’ bij de Atletiekunie hebben geregistreerd. Dit lidmaatschap biedt de loopgroep een ondersteuningspakket van producten en diensten. Bij de interpretatie is het van belang in het achterhoofd te houden dat de hardlopen.nl loopgroepen lang niet alle loopgroepen in Nederland zijn.

Tussen 2010 en 2013 was er sprake van een forse toename van het aantal loopgroepen en leden van die loopgroepen. In 2013 waren er 66 loopgroepen bij de bond geregistreerd die gezamenlijk bijna 5.200 lopers telden (figuur 2.4). Van 2013 tot 2015 was er een zekere stabilisatie van het aantal leden van loopgroepen, terwijl het aantal groepen verder toenam. Tussen 2015/2016 en 2019 is er een daling waar te nemen, zowel van het aantal loopgroepen als van het aantal leden daarvan.

Figuur 2.4 Leden van loopgroepen en aantal loopgroepen, 2010–2019 (in absolute aantallen)

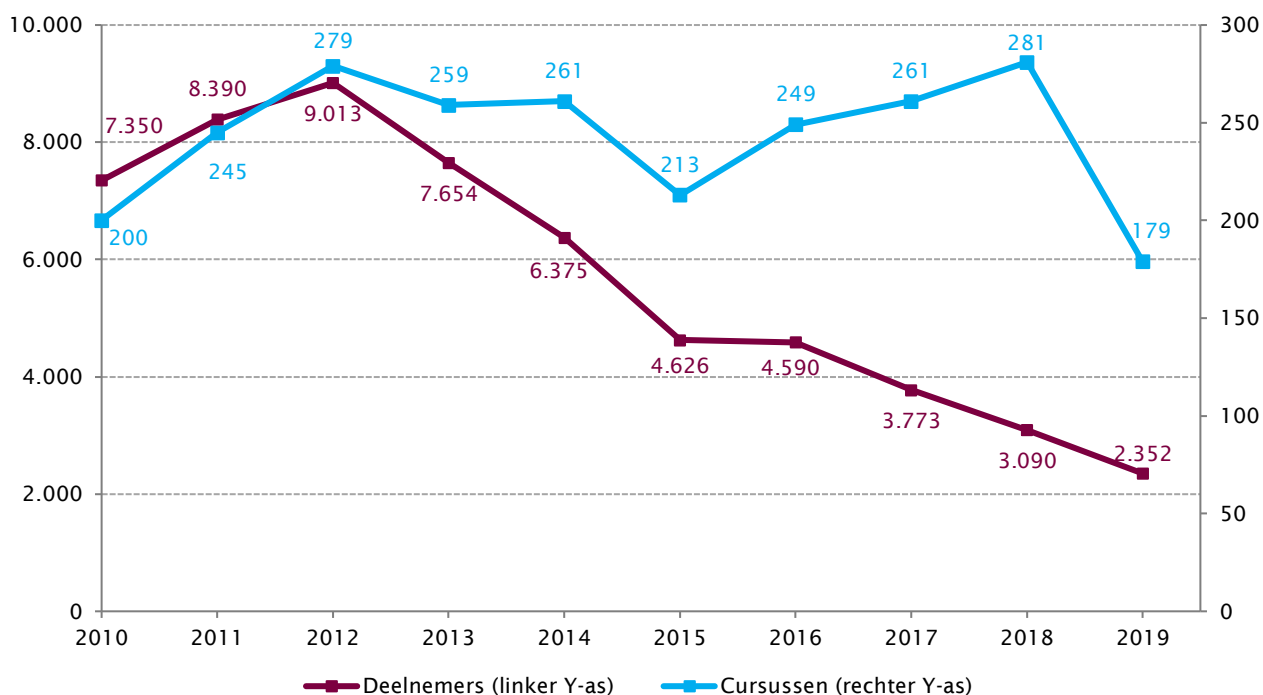
Bron: Atletiekunie, 2019. Bewerking: Mulier Instituut.

2.4 Start to Run

Start to Run is een hardloopcursus van de Atletiekunie waarbij lopers van een professionele trainer op een verantwoorde manier in groepsverband leren hardlopen. De cursus duurt zeven weken en heeft tot doel om op het eind van de cursus 25 minuten non-stop te kunnen hardlopen. De ontwikkeling van het aantal Start to Run cursussen en de deelnemers daaraan zijn een manier om een beeld te krijgen van de aanwas van nieuwe hardlopers. Ook voor deze ontwikkeling geldt dat de ontwikkelingen bij Start to Run geen compleet beeld geven van alle Nederlanders die met hardlopen beginnen.

Het aantal Start to Run cursussen en de bijbehorende deelnemers namen tussen 2010 en 2012 toe. In 2012 zijn er 279 cursussen verzorgd waarmee ruim 9.000 onervaren lopers werden bediend (figuur 2.5). Het tijdvak 2012-2015 wordt gekarakteriseerd door krimp. Na 2015 nam het aantal cursussen weer toe, terwijl het aantal deelnemers verder afnam. Tussen 2018 en 2019 is zowel het aantal cursussen als het aantal lopers verder gedaald.

Figuur 2.5 Deelnemers en cursussen Yakult Start to Run, 2010–2019 (in absolute aantallen)

Bron: Atletiekunie, 2019. Bewerking: Mulier Instituut.

2.5 Conclusie

De wekelijkse hardloopteelnemers is in de periode 2001-2018 onder de Nederlandse bevolking van 12-79 jaar gegroeid van vier procent naar tien procent (+147%). Die groei van de hardloopteelnemers bleek aanmerkelijk groter dan de groei van de totale wekelijkse sportdeelnemers. Tegelijkertijd is er rond 2015 een trendbreuk te ontwaren. De deelnemers aan hardlopen liep terug, hardlopers gingen minder vaak hardlopen, het aantal leden van loopgroepen kromp en de Start to Run cursussen verwelkomden minder cursisten. Ondanks de terugval blijft hardlopen nog steeds tot de meest beoefende sporten van ons land behoren.

3. Hardloopevenementen

De deelname aan hardloopevenementen vanuit een mondiaal perspectief is het eerste onderwerp van dit hoofdstuk. Vervolgens gaat de aandacht uit naar de deelname aan loopevenementen in Nederland. Daarna worden Nederlandse loopevenementen van 10 kilometer, de halve marathon en de marathon onder de loep genomen. De ontwikkeling van het aantal finishers en de gemiddelde finishtijden worden uit de doeken gedaan. Het hoofdstuk eindigt met een conclusie. In dit hoofdstuk zijn veel resultaten in indexcijfers weergegeven. De bijbehorende aantallen en finishtijden staan in bijlagen 2 en 3.

3.1 Deelname wereldwijd

Medio 2019 deed RunRepeat (2019) verslag van een onderzoek naar de wereldwijde deelname aan hardloopevenementen.³ Meer dan 107 miljoen uitslagen van recreatieve deelnemers van meer dan 70.000 loopevenementen in tientallen landen zijn daarbij geanalyseerd. De belangrijkste uitkomsten van het onderzoek zijn:

- Na jaren van groei is de recreatieve deelname aan loopevenementen tussen 2016 en 2018 met 13 procent gedaald. Met name door krimp in de Verenigde Staten en Europa was er sprake van een terugloop. Vooral de animo voor loopevenementen van vijf kilometer en de halve marathon verminderde.
- Deelnemers aan loopevenementen zijn nog nooit langzamer geweest, met name mannelijke lopers. In 1986 was de gemiddelde eindtijd van de marathon 3:52:35 en in 2018 was dat 4:32:49 (+0:40:14). Ook bij de andere afstanden, de vijf en tien kilometer en de halve marathon, werden deelnemers minder snel.
- Deelnemers aan loopevenementen zijn nog nooit zo oud geweest. De gemiddelde leeftijd in 1986 was 35 jaar en in 2018 39 jaar. Des te korter de afstand, des te groter het aandeel oudere deelnemers.
- Spanje kent gemiddeld genomen de snelste recreatieve deelnemers aan de marathon en Rusland aan de halve marathon. In Zwitserland wordt de snelste gemiddelde tijd op de tien kilometer genoteerd en de vijf kilometer wordt gemiddeld het snelst in de Oekraïne afgelegd.
- Voor het eerst in de geschiedenis waren er in 2018 (iets) meer vrouwelijke dan mannelijke deelnemers aan loopevenementen, al is het verschil miniem (50,2% was vrouw).
- Het deelnemen aan buitenlandse hardloopwedstrijden is nog nooit zo populair geweest.
- Deelnemers zijn minder prestatiegericht, er wordt vooral deelgenomen vanwege de bijdrage aan de gezondheid en omwille van sociale aspecten.

Het onderzoek van RunRepeat (2019) biedt inzicht in de gemiddelde finishtijd van Nederlandse loopevenementen.⁴ De gemiddelde finishtijd van de 5 kilometer in Nederland bedroeg 00:34 waarmee Nederland in een lijst van 35 landen - gerangschikt op basis van finishtijd van hoog naar laag - de zeventiende positie inneemt (tabel 3.1). Wat betreft de tien kilometer bedraagt de gemiddelde finishtijd 00:58 (23^e positie van 35 landen). Opvallend is de relatief snelle gemiddelde finishtijd in Nederland op de halve marathon: 01:53 (6^e positie van 53 landen). Ook de gemiddelde finishtijd op de marathon in Nederland is relatief scherp, namelijk 04:08 (11^e positie van 46 landen).

³ RunRepeat werkte bij dit project samen met wereld atletiekbond World Athletics (voorheen International Association of Athletics Federations; IAAF).

⁴ RunRepeat heeft in het onderzoeksrapport niet vermeld welke (Nederlandse) evenementen bij het onderzoek betrokken zijn. Gevraagd naar deze informatie liet RunRepeat weten dat deze informatie niet kon worden verstrekt.

Tabel 3.1 Gemiddelde finishtijden loopevenementen met vier afstanden in 2019 (in uren, minuten en rang)

Afstand	Rang NL	Gemiddelde finishtijd Nederlander	Land met gemiddeld laagste finishtijd	Land met gemiddeld hoogste finishtijd
5 kilometer	17/35	00:34	00:27	00:52
10 kilometer	23/35	00:58	00:52	01:25
Halve marathon	6/53	01:53	01:45	02:26
Marathon	11/46	04:08	03:35	05:46

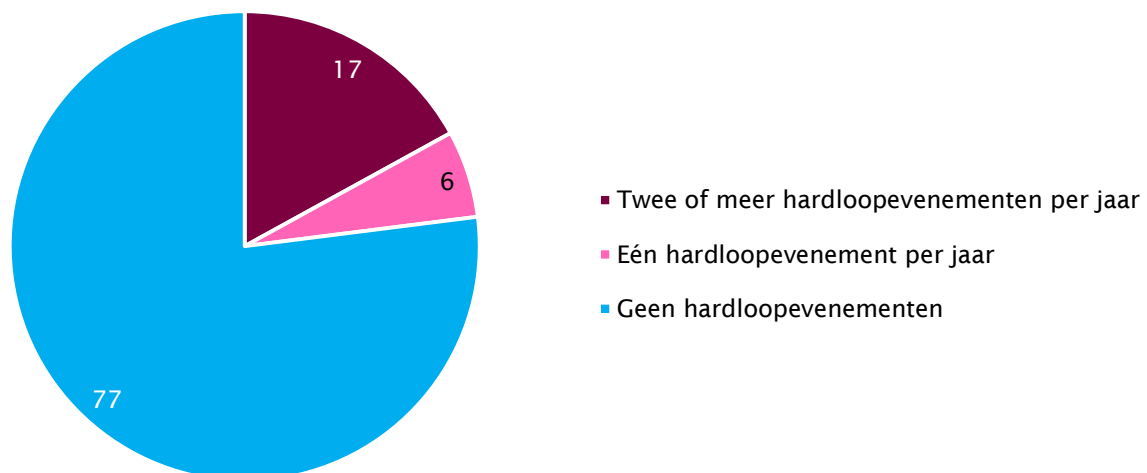
Bron: RunRepeat, 2019. Bewerking: Mulier Instituut.

3.2 Deelname in Nederland

Hardloopevenementen

Alhoewel hardloopevenementen in de behoefte van tienduizenden lopers voorzien, is niet elke hardloper een evenementenloper. Interessant is te bezien welk aandeel van de hardlopers een evenementenloper is. Bijna een kwart van de hardlopers (deelname minstens eens per jaar) nam in 2017 deel aan hardloopevenementen (23%) (figuur 3.1). Deelnemers laten het meestal niet bij één evenement: 74 procent van de evenementenlopers (17% van alle hardlopers) neemt deel aan minstens twee hardloopevenementen per jaar (figuur 3.1). Hardlopers die deelnemen aan hardloopevenementen deden dat gemiddeld 4,3 keer per jaar (niet in figuur) (zie ook Hover & Hoeijmakers, 2018). Ervan uitgaande dat alle hardlopers in potentie deelnemers aan loopevenementen zijn, betekent dit dat het marktaandeel van evenementenlopers nog kan worden opgeschroefd. Voor organisatoren is dat een positief perspectief.

Figuur 3.1 Deelname aan hardloopevenementen (prestatiegerichte en recreatieve evenementen en wedstrijden en grote en kleinere evenementen en wedstrijden) door Nederlandse hardlopers die minstens eens per jaar hardlopen (15–80 jaar; in procenten)

Bron: Nationaal SportOnderzoek, 2017. Bewerking: Mulier Instituut.

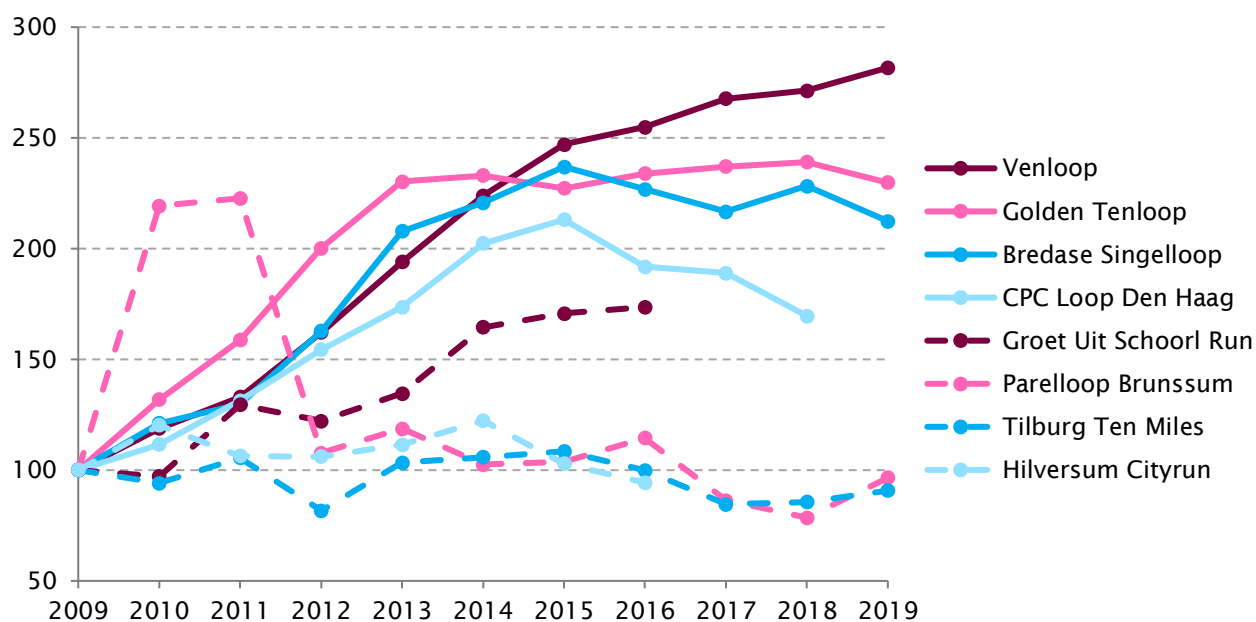
Gevraagd naar de intenties om in de toekomst aan Nederlandse hardloopevenementen en -wedstrijden te zullen deelnemen gaf ruim een kwart van de evenementenlopers (27%) in 2017 aan om aan meer evenementen deel te zullen nemen. Bijna zes op de tien van hen (59%) meldt aan evenveel evenementen deel te zullen nemen. De rest, ruim één op de tien evenementenlopers, zegt minder aan evenementen deel te zullen nemen of daar nog geen beeld van te hebben (niet in figuur). Per saldo leidt dit tot een overwegend positief beeld ten aanzien van de continuering van de deelname aan evenementen onder evenementenlopers, als is een uitgesproken intentie geen garantie voor daadwerkelijk gedrag.

3.3 10 kilometer

Nadat in de vorige paragraaf de deelname aan loopevenementen in het algemeen is beschreven, handelen deze paragraaf en de twee navolgende over drie groepen evenementen, namelijk loopevenementen van tien kilometer (8 evenementen), de halve marathon (7 evenementen) en de marathon (5 evenementen).

Zes van de acht loopevenementen met een afstand van tien kilometer registreerden een groei van het aantal finishers tussen 2009 en 2019. Bij twee evenementen was sprake van een lichte daling (figuur 3.2). Bij de meeste evenementen vond de ontwikkeling van het aantal finishers enigermate geleidelijk plaats, met uitzondering van de Parelloop Brunssum. Het Limburgse evenement kende een grote groei van het aantal finishers tussen 2009 en 2010. Na 2011 was er een forse daling.

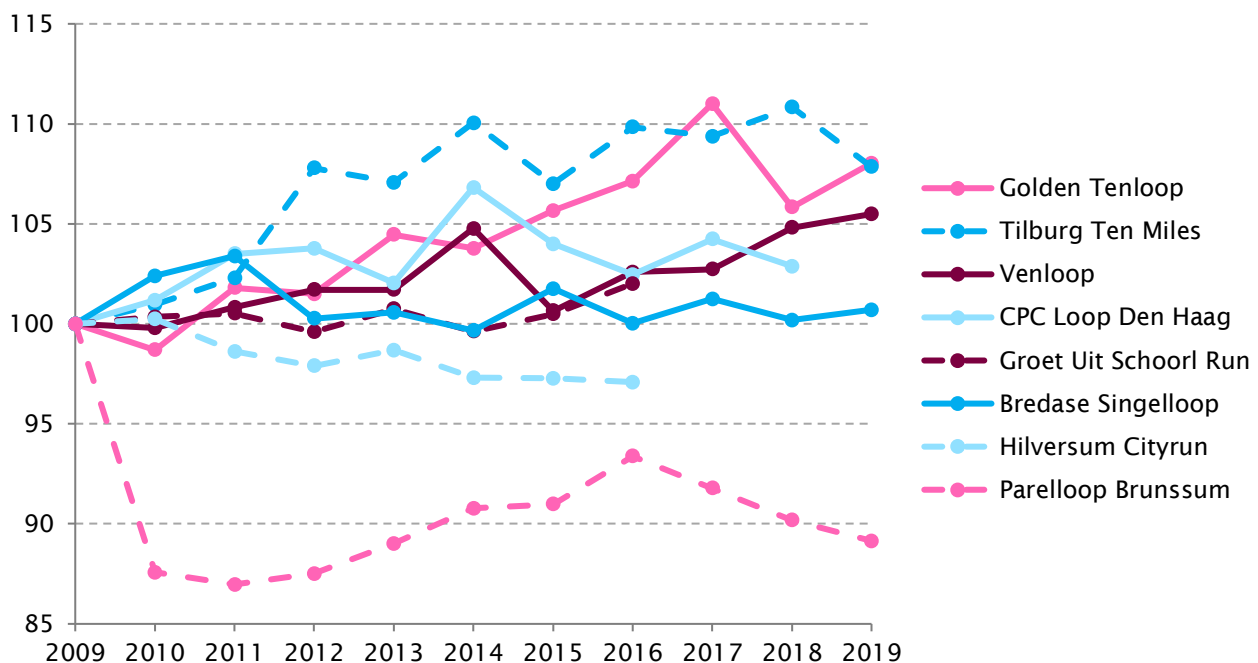
Figuur 3.2 Totaal aantal finishers 10 kilometer 2009–2019 naar loopevenement, geïndexeerd (2009=100)

Bron: inschrijven.nl, uitslagen.nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

Bij zes van de acht evenementen met een lengte van tien kilometer is de gemiddelde finishtijd na 2009 opgelopen. Dat bleek niet het geval bij de Hilversum Cityrun en de Parelloop Brunssum (figuur 3.3).

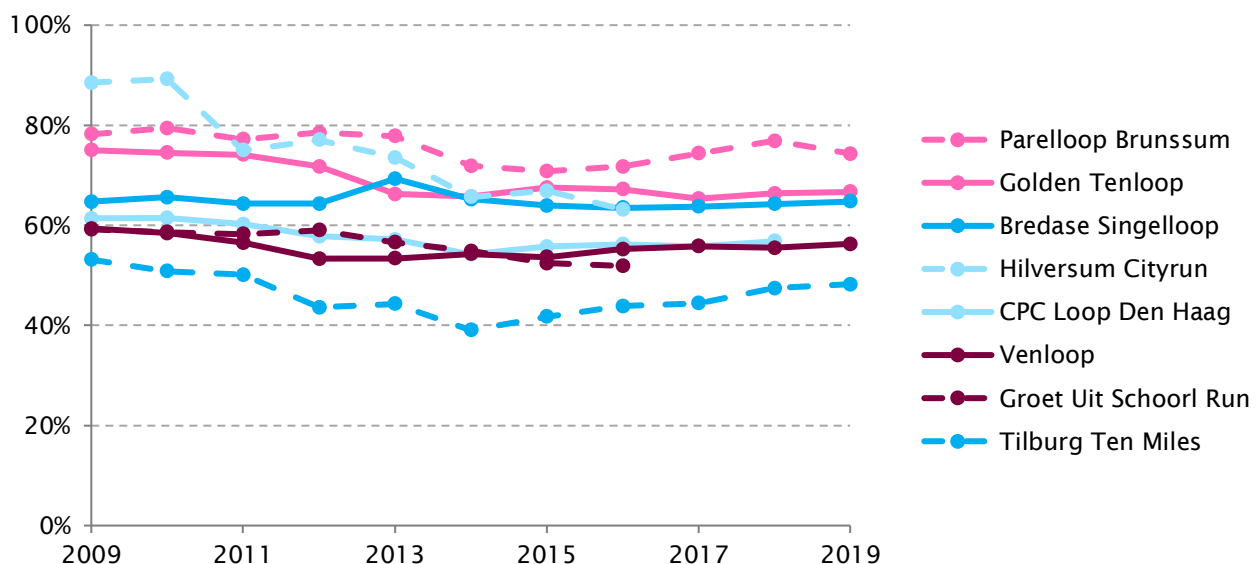
Figuur 3.3 Gemiddelde eindtijd finishers 10 kilometer 2009–2019 naar loopevenement, geïndexeerd (2009=100)

Bron: inschrijven.nl, uitslagen.nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

Op één na alle evenementen met een afstand van 10 kilometer zagen het aandeel mannelijke finishers krimpen. Alleen bij de Bredase Singelloop was er sprake van een stabilisatie (figuur 3.4).

Figuur 3.4 Aandeel mannelijke finishers 10 kilometer 2009–2019 naar loopevenement (in procenten)

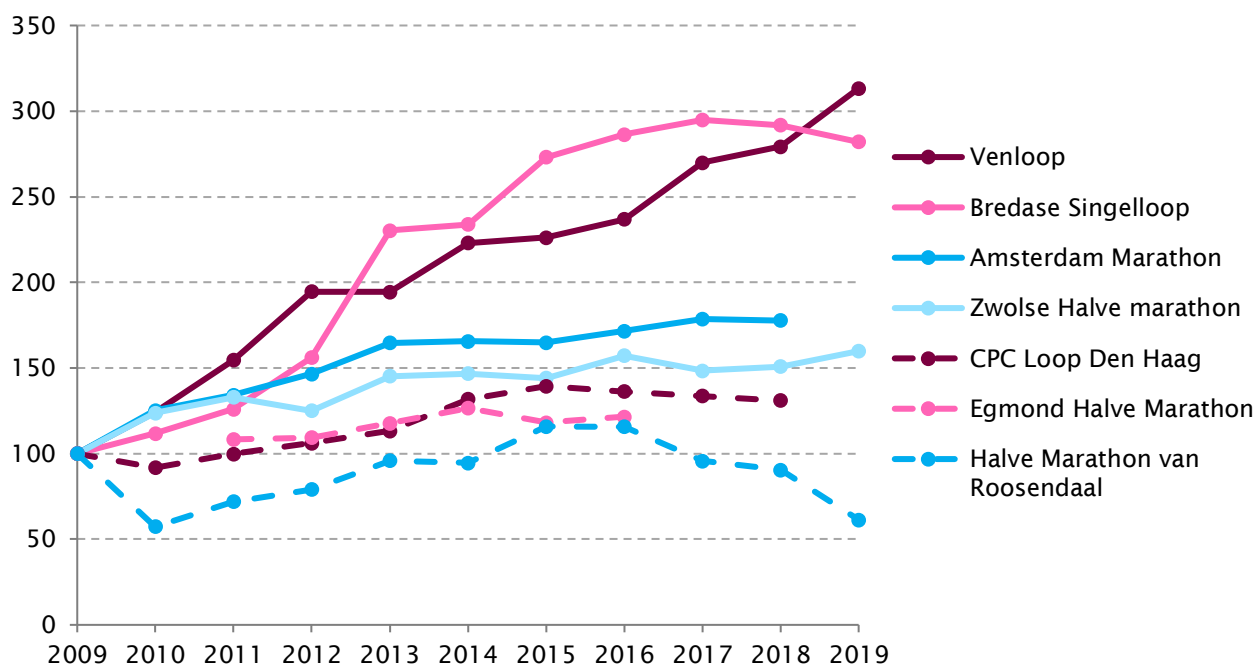

Bron: inschrijven.nl, uitslagen.nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

3.4 Halve marathon

Zes van de zeven onderzochte halve marathons kenden een stijging van het aantal finishers tussen 2009 en 2019. De Halve Marathon van Roosendaal kende een daling (figuur 3.5). Met een ruime verdrievoudiging van het aantal finishers springt vooral de Venloop in het oog. Mogelijk hangt dit samen met de hoge tevredenheid onder deelnemers van het Limburgse evenement (Hover & Romijn, 2011). Ook de finishlijn van de Bredase Singelloop is door de jaren heen veel vaker gepasseerd.

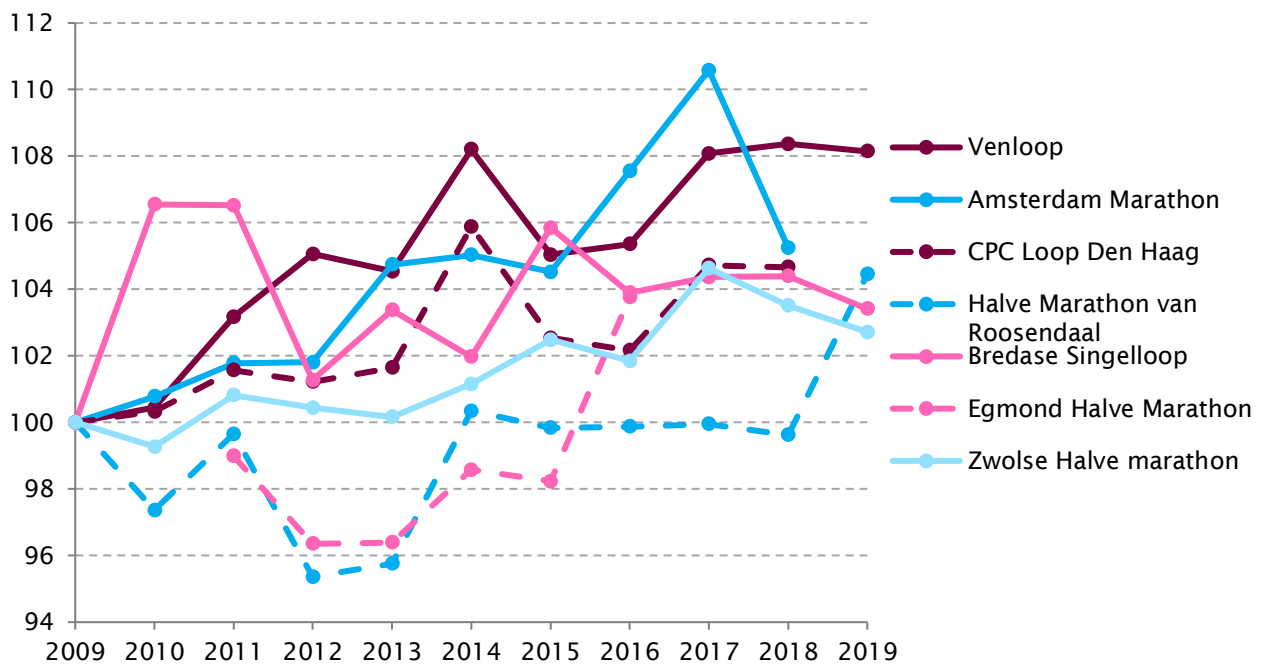
Figuur 3.5 Totaal aantal finishers halve marathon 2009–2019 naar loopevenement, geïndexeerd (2009=100)

Bron: inschrijven.nl, uitslagen.nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

De ontwikkeling van de gemiddelde eindtijd van de finishers van de halve marathons kende tussen 2009 en 2019 een grillig verloop. Indien de tijd van 2009 wordt vergeleken met het meest recente jaar blijkt dat de gemiddelde eindtijd bij alle onderzochte evenementen is toegenomen (figuur 3.6).

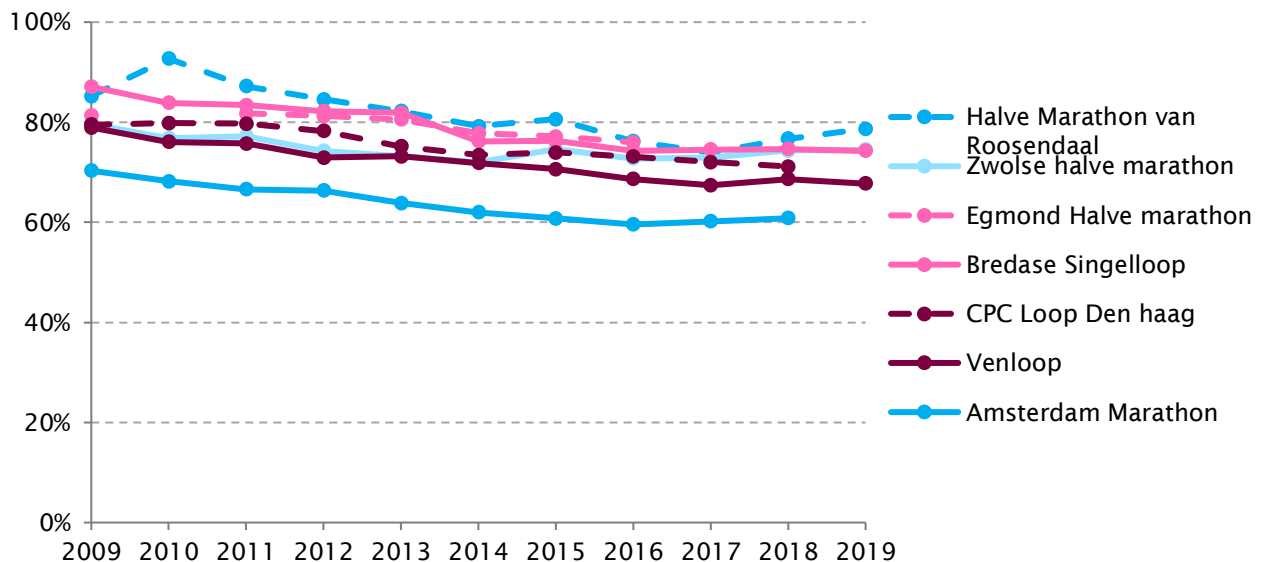
Figuur 3.6 Gemiddelde eindtijd finishers halve marathon 2009–2019 naar loopevenement, geïndexeerd (2009=100)

Bron: inschrijven.nl, uitslagen.nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

Bij alle halve marathons is de schare vrouwen onder de finishers tussen 2009 en 2019 toegenomen (figuur 3.7).

Figuur 3.7 Aandeel mannelijke finishers halve marathon 2009–2019 naar loopevenement (in procenten)

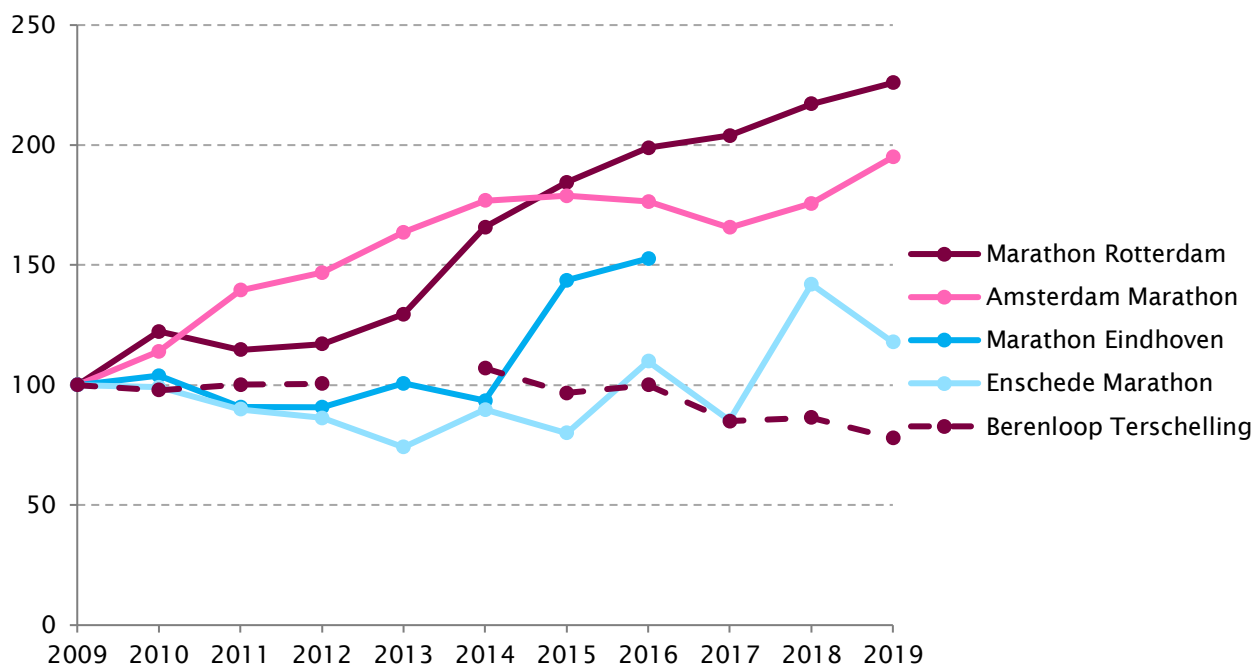

Bron: inschrijven.nl, uitslagen.nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

3.5 Marathon

De *marathon boom* (Cooper, 1992) ontstond in de jaren zeventig in de Verenigde Staten en waaide daarna over naar Europa. In het afgelopen decennium is het aantal finishers van vier van de vijf onderzochte marathons gegroeid, alleen die van de Berenloop Terschelling is kleiner geworden (figuur 3.8). Vooral de animo voor de Marathon Rotterdam valt op, met een verdubbeling van het aantal finishers in tien jaar tijd (figuur 3.8).

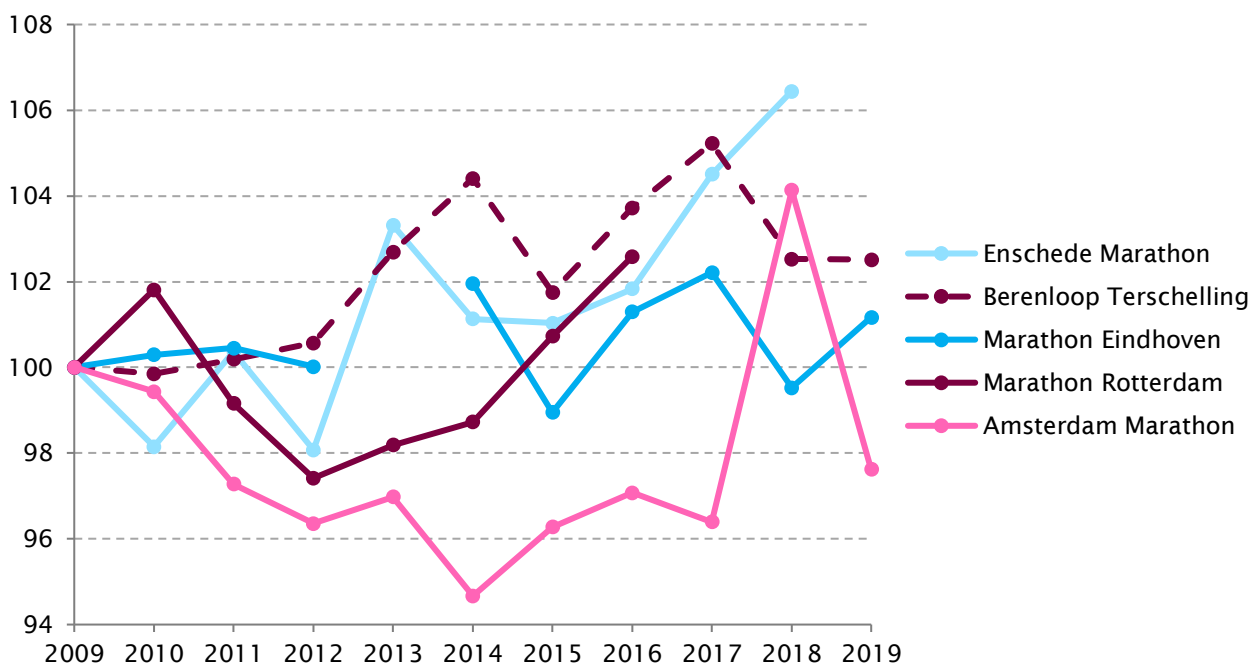
Figuur 3.8 Totaal aantal finishers marathon 2009–2019 naar loopevenement, geïndexeerd (2009=100)

Bron: inschrijven.nl, uitslagen.nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

De gemiddelde eindtijden van de marathons vertonen door de jaren heen een gevarieerde ontwikkeling. Indien de gemiddelde eindtijd van 2009 wordt vergeleken met de meest recente gemiddelde eindtijd blijkt dat deelnemers meer tijd nodig hebben om de marathon te voltooien (figuur 3.9).

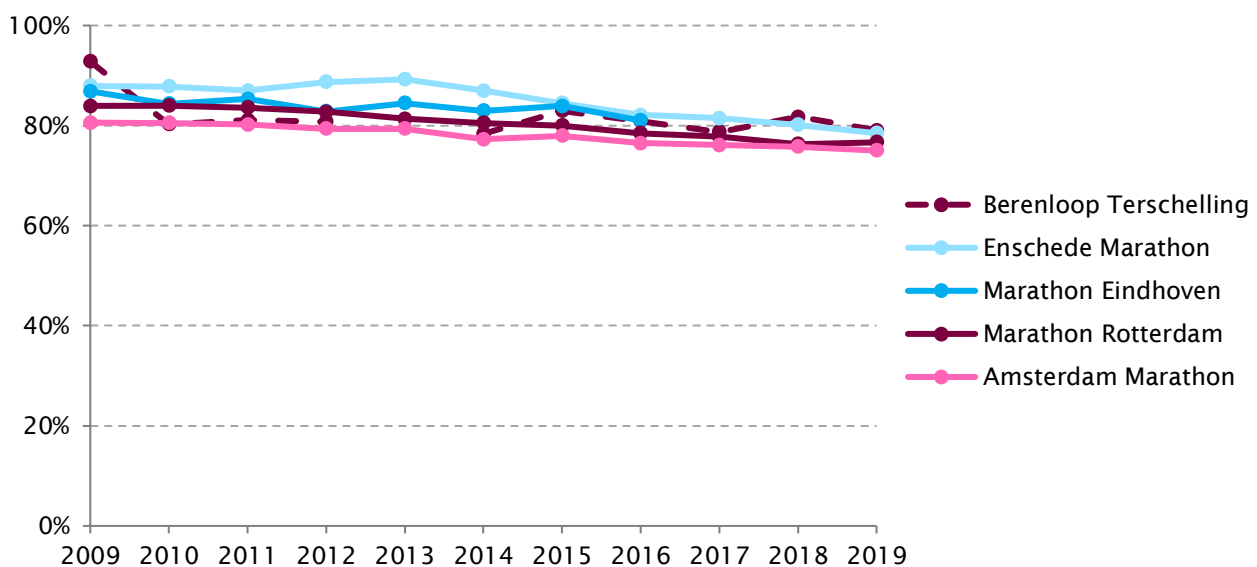
Figuur 3.9 Gemiddelde eindtijd finishers marathon 2009–2019 naar loopevenement, geïndexeerd (2009=100)

Bron: inschrijven.nl, uitslagen./nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

In vergelijking met de 10 kilometer en de halve marathon is de marathon het minst gefeminiseerd. Deelname aan de marathon was en is met name een activiteit voor mannen. Onder de finishers van de marathon is de verhouding tussen de seksen wel ietwat veranderd: het aandeel vrouwen is tussen 2009 en 2019 licht opgelopen (figuur 3.10).

Figuur 3.10 Aandeel mannelijke finishers marathon 2009–2019 naar loopevenement (in procenten)

Bron: inschrijven.nl, uitslagen./nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

3.6 Conclusie

Bijna een kwart van de hardlopers nam in 2017 deel aan hardloopevenementen: de meeste hardlopers zijn geen evenementenlopers. Zestien van de twintig onderzochte loopevenementen zagen vanaf 2009 een groei van het aantal finishers. Dat neemt niet weg dat er bij een substantieel aantal evenementen na 2015 sprake is van een afnemende groei of een (lichte) daling van de animo voor deelname. Daarnaast blijkt dat de gemiddelde finishtijd van zeventien van de twintig evenementen sinds 2009 is opgelopen. Bij vrijwel alle evenementen is het aandeel vrouwen onder finishers gegroeid.

4. Conclusie en blik vooruit

4.1 Conclusie

De resultaten van dit onderzoek laten zien dat de tijd dat hardlopen een sport was voor prestatiegerichte atleten die vooral werd beoefend op atletiekbanen ver achter ons ligt (Bale, 2004). Dat geldt ook voor de tijd dat fabrikanten van hardloopschoenen de vraag naar hun producten niet bij konden benen (Knight, 2018). Hardlopen in de openbare ruimte wordt bovendien al lang niet meer gezien als een activiteit voor *weirdos*, excentriekelingen, zoals dat medio jaren '60 nog het geval was (Knight, 2018). Inmiddels zijn er in Nederland miljoenen mensen die hardlopen, zonder dat zij haast hebben (Stokvis & Van Hilvoorde, 2008).

De wekelijkse hardloopteelname is in de periode 2001-2018 onder de Nederlandse bevolking van 12-79 jaar gegroeid van vier procent naar tien procent (+147%). Die toename werd met name veroorzaakt door de groei van het aantal hardlopende vrouwen, ouderen en hoger opgeleiden. Die groei van de hardloopteelname bleek aanmerkelijk groter dan de groei van de totale wekelijkse sportdeelname. Dit betekent dat het marktaandeel van hardlopen in de totale markt van sportdeelname - gemeten naar aantal participanten - in dat tijdvak is gegroeid.

De resultaten van dit onderzoek wijzen tegelijkertijd op een trendbreuk rond 2015: de (wekelijkse) deelname aan hardlopen zakte in, hardlopers gingen minder vaak hardlopen, het aantal leden van (bij de bond geregistreerde) loopgroepen kromp en de Start to Run cursussen zagen aanzienlijk minder cursisten instromen. In economische termen kan deze ontwikkeling worden geduid als een recessie of misschien wel een (stap in de richting van een) crisis.⁵ Over de grens zijn er vergelijkbare ontwikkelingen. De New York Times kopte eind 2017 *The Running Bubble Has Popped* (Miller, 2017) en Kennedy et al. (2019) spraken vorig jaar van een *running recession*. Ondanks de gesignaleerde terugval blijft hardlopen anno 2020 echter nog steeds tot de meest beoefende sporten van ons land behoren.

Wat betreft de deelname aan hardloopevenementen is gebleken dat bijna een kwart van de hardlopers (die dat minstens eens per jaar doen) deelnam aan minstens één hardloopevenement per jaar. Er zijn geen data beschikbaar om hiervan een ontwikkeling te schetsen. Voor organisatoren van evenementen is dit een perspectievolle uitkomst: ruim driekwart van de hardlopers is geen 'evenementenloper' en kan wellicht wel tot deelname worden verleid, al zal lang niet elke hardloper voor deelname aan een loopevenement te porren zijn.

In vergelijking met het verleden is de beleving bij evenementen belangrijker geworden dan de prestatie of finishtijd. Er zijn zelfs hardloopevenementen waar je niet kunt winnen omdat er geen tijdsregistratie is. Daarmee speelt de hardloepsport een belangrijke rol bij het vitaliseren van de Nederlandse samenleving (zie ook Hover & Van Eldert, 2019).

Enigszins alarmerende berichten over teruglopende animo voor de deelname aan hardloopevenementen die in het buitenland klinken (o.a. Miller, 2017; Kennedy et al., 2019) stroken niet geheel met de ontwikkeling van het aantal finishers van de twintig onderzochte evenementen in voorliggend onderzoek. Zestien van de twintig onderzochte evenementen zagen het aantal finishers de afgelopen jaren toenemen. Toch is er bij een reeks hardloopevenementen na 2015 de groei afgevlakt of omgeslagen naar een daling.

⁵ De economische conjunctuur kent kortweg vier fasen: groei (toename van de vraag), recessie (afvlakking van de groei of stabilisatie van de vraag), crisis (daling van de vraag) en herstel (nieuwe groei van de vraag).

Verder blijkt dat de gemiddelde finishtijd van zeventien van de twintig evenementen sinds 2009 is opgelopen. Bij vrijwel alle evenementen is het aandeel vrouwen onder finishers gegroeid, al blijft de marathon een mannenbastion. Wat betreft de ontwikkeling van de vraag naar startnummers voor loopevenementen kunnen remmende en stimulerende factoren worden onderscheiden.

Een remmende factor op het aantal deelnemers is de deelnamelimiet, om de veiligheid te kunnen waarborgen. Soms is er sprake van een *run* op evenementen (Breedveld, 2012) waardoor die in korte tijd zijn uitverkocht, alsof het tickets voor een concert van een bekende artiest betreft. Een andere remmende factor is dat lopers van een marathon zich minder dan één of twee decennia geleden nog kunnen onderscheiden van anderen omdat het voltooien van een marathon tegenwoordig geen uitzondering meer is. Sociale stijging door het voltooien van een marathon is meer iets van het verleden geworden (vgl. Bourdieu, 1984; Bershidsky, 2019), al blijft het objectief gezien een bewonderenswaardige inspanning. Deze ontwikkeling heeft mogelijk bijgedragen aan de festivalisering van hardloopevenementen en de toegenomen vraag daarnaar. Voorbeelden zijn *trial runs*, *color runs*, *mud runs*, *light runs*, *urban trails*, *santa runs*, *harbour runs* en *obstacle runs*. Ook is te verwachten dat dit heeft bijgedragen aan de extremisering: de gegroeide populariteit van triatlons en ultramarathons, soms in extreme gebieden (RunRepeat, 2019). Ook de prijs kan een drempel zijn, zeker bij gerenommeerde marathons is deelname geen koopje, zeker niet voor diegenen met een smalle beurs. Substituten vormen ook een remmende factor voor de deelname aan evenementen. Menig organisator kijkt niet zonder zorgen naar de populariteit van fitness (inclusief bootcamp) en technologische ontwikkelingen (apps, GPS-routes) die - net als evenementen - ook voorzien in het (digitaal) ontmoeten van gelijkgestemden en jezelf meten met anderen (Van den Dool et al., 2017; Hover & Van der Maat, 2018). Tot slot vormt een loopevenement voor minder fitte lopers - de groep met overgewicht - niet altijd een ideaal podium omdat men door velen wordt gadeslagen. Een dieptepunt is de marathon in Londen in 2019 waar de minder getalenteerden door toeschouwers onwenselijk werden bejegend en de opruimdienst al op het parcours aan de slag was vóórdat deze groep de finishlijn was gepasseerd (Meschke, 2019).⁶

Stimulerende factoren voor deelname aan evenementen zijn er ook. De commercialisering van de hardloopevenementensector heeft de deelname aangejaagd. In Nederland is Golazo een bekende commerciële partij die hardloopevenementen organiseert. Maar ook stichtingen organiseren grootschalige evenementen, zoals de stichting Zevenheuvelenloop. Vanuit internationaal perspectief is zichtbaar dat A-merken in de entertainmentindustrie de hardloopevenementen hebben ontdekt. Het aanbod van *runDisney* is daarvan een sprekend voorbeeld. Het Amerikaanse concern organiseert loopevenementen in de Disneyparken, compleet met eten, drinken en verkleedpartijen. Ook de *runDisney* vakanties en -kleding voorzien in een grote behoefte. Een evenement is bovendien voor menig deelnemer een aantrekkelijke stip op de horizon om qua training naartoe te werken. Daarenboven is er sinds jaren '90 muziek en entertainment langs de route. Door muziek en entertainment te koppelen aan de uitputtingsslag van de marathon verkregen de evenementen een minder intimiderend en 'serieus' karakter. Daarmee werden de deuren opengezet voor een groter publiek (Allison, 2010; Ridinger et al., 2012). Tot slot dragen innovatieve concepten bij aan het vergroten van de schare evenementenlopers in Nederland. Dankzij technische innovaties kunnen deelnemers aan hardloopevenementen tegenwoordig tijdens het evenement worden aangemoedigd middels een filmpje op schermen langs het parcours. Dit filmpje is door familieleden of vrienden voorafgaand aan het evenement online geüpload en bestemd voor een specifieke loper die door een chip wordt herkend. De Marathon Eindhoven van Golazo heeft zich ontpopt tot een tweedaags loopfestival, sinds 2019 inclusief wandeltochten van 12,5 en 25 kilometer (Theeuwes, 2019).

⁶ De organisatie bood de gedupeerden een gratis startbewijs aan voor volgende editie (BBC, 2019).

Over de grens wordt in 2020 de *Antwerp Night Marathon* voor het eerst georganiseerd, een evenement waarbij het startschot na 19.00 uur 's avonds klinkt en deelnemers 'de nacht in lopen' (Geysen, 2019).

In lijn met internationaal onderzoek (RunRepeat, 2019; Knechtle et al., 2015) blijkt ook uit de onderzochte twintig Nederlandse loopevenementen dat lopers er bij de meeste evenementen gemiddeld langer over doen. Het is plausibel dat deze ontwikkeling te maken heeft met een veranderend profiel van de deelnemers, zoals de groei van het aantal vrouwelijke deelnemers, de toename van oudere deelnemers en/of deelnemers met overgewicht. Bovendien is niet uit te sluiten dat de deelnemers die recent meededen net zo snel zijn als in het verleden, maar zich minder inspannen (bijvoorbeeld omdat ze meer willen genieten van de omgeving en de sfeer).

4.2 Blik vooruit

De gezondheidsuitdagingen (overgewicht, inactiviteit) vormen gunstige voorwaarden voor de deelname aan hardlopen, nu en in de toekomst (Breedveld et al., 2015). Op dergelijke ontwikkelingen kan geen invloed worden uitgeoefend. Wel zijn er strategieën denkbaar die hardlopen en de deelname aan hardloopevenementen kunnen aanjagen. Mogelijke strategieën voor de promotie van hardlopen zijn:

- Verhoging van het aantal uren dat hardlopers hardlopen. Van de hardlopers die naast hardlopen óók een andere sport beoefenen (85% van alle hardlopers) is hardlopen voor 36 procent de meest beoefende sport (Breedveld & Pulles, 2016). Het vergroten van het aandeel van hardlopen van de totale sportdeelname van een persoon is relatief eenvoudig omdat deze personen reeds aan hardlopen doen en hun enthousiasme voor hardlopen minder aangewakkerd hoeft te worden dan in het geval van niet-hardlopers.
- Rekruteren van hardlopers onder personen die nog niet hardlopen. Hierbij kan het accent worden gelegd op de voor veel personen aantrekkelijke aspecten van hardlopen: vrijwel iedereen kan het, het kan vrijwel overal (er is geen specifieke accommodatie benodigd), het is een relatief goedkope tak van sport (Hover et al., 2018) en het kan zowel alleen als in groepsverband.
- Verhogen van de retentie: voorkomen van uitval of *drop out*. Hiervoor is zicht op de motivatie om te stoppen met hardlopen noodzakelijk. Eén van de mogelijke oorzaken van het stoppen met hardlopen kan te maken hebben met blessures. Hardlopen behoort tot de groep sporten waar blessures relatief vaak voorkomen (Hopman et al., 2016). Volgens NN (2019) is het oplopen van blessures de grootste angst van hardlopers. Een andere reden om te stoppen met hardlopen kan het ontbreken van gelijkgestemde andere hardlopers in de persoonlijke woonomgeving zijn.
- Promotie van het aanbieden van hardlopen door organisaties die binnen en buiten de sport actief zijn. Een voorbeeld hiervan is de gezondheidszorg, zoals *running therapy* (Bakker & Van Woerkom, 2017).

Mogelijke strategieën voor de promotie van de deelname aan hardloopevenementen zijn:

- Organisatoren kunnen kiezen voor een onderscheidend concept, een specifieke doelgroep en zij kunnen mogelijkheden verkennen om het concept van het evenement aan te laten sluiten bij beleidsagenda's van overheden. Een randvoorwaarde voor de organisatie van een hardloopevenement is een sluitende begroting. Een substantieel aantal evenementen is financieel afhankelijk van de lokale (en soms provinciale) overheid, al verschilt dit van evenement tot evenement (Van Bottenburg & Hover, 2009). Wanneer organisatoren overheden willen verleiden om het evenement (financieel) te steunen, verdient het aanbeveling dat er door de organisator een manier wordt gevonden om het evenement zó te positioneren dat het evenement bij kan dragen aan de strategische doelen van de overheid. Dat kan bijvoorbeeld tot uiting komen in de route (langs bepaalde locaties en door bepaalde wijken), maar ook in het bedienen van doelgroepen (zoals personen met een handicap of personen die

verkeren in een sociaal isolement) en het inzetten op duurzaamheid (o.a. afvalreductie en -scheiding, gebruik van biologisch materiaal, promotie openbaar vervoer).

- Versterken en verduurzamen van de relatie van de loopevenementenorganisator met deelnemers. Middels nieuwsbrieven, maar ook door middel van apps (die diverse grote loopevenementen hebben ontwikkeld) kan de relatie met de deelnemer worden versterkt en verduurzaamd. Tegelijkertijd kan dit ook de deelname aan hardlopen ten goede komen (zie hiervóór). Dit impliceert dat het accent van contact tussen organisator en deelnemers minder ligt op de transactie (deelname aan evenement) en meer op de relatie (meerdere contactmomenten per jaar en mogelijkheden voor interactie).⁷
- Versterken en verduurzamen van de relatie van de loopevenementenorganisator met bezoekers. Enerzijds is het begrijpelijk dat organisatoren primair gericht zijn op het bedienen van deelnemers. Immers, organisatoren zijn voor hun inkomsten voor een belangrijk deel afhankelijk van de inkomsten uit inschrijvingen. Anderzijds is er een andere groep betrokkenen - vaak groter in getal - die relatief weinig aandacht krijgt: de bezoeker. Het verdient aanbeveling dat organisatoren nader verkennen hoe zij die doelgroep (nog) beter kunnen bedienen (waarde toevoegen) en hun betrokkenheid (verder) kunnen verhogen. De laatste jaren zijn hier stappen in gezet, zoals het aanbieden van technieken die het mogelijk maken voor bezoekers om bepaalde deelnemers op een kaart te volgen.
- Investeer in kennis over doelgroepen, deelnemers en bezoekers, en pas die kennis toe. Dat kan middels vragenlijsten, interviews en gegevens verkregen via apps en het bezoek aan de website van de organisator (verantwoorde *cookie tracking*). Ook kan bestaande literatuur uitkomst bieden, zoals over het stimuleren van de sportdeelname door vrouwen (Sport England, 2015). Het opdoen en toepassen van deze kennis kan positief bijdragen aan het aantal inschrijvingen, de tevredenheid van deelnemers en bezoekers en het verleiden van sponsors om zich aan het evenement te verbinden.⁸ Bij de onderzoeken die we tot op heden kennen behoren vrijwel altijd de deelnemers van één hardloopevenement tot de doelgroep. De kennisontwikkeling in de sector zou erbij gebaat zijn als hardlopers (die al dan niet deelnemen aan evenementen) het object van onderzoek vormen en de hardloopcarrière gedurende een langere tijd in beeld wordt gebracht.

⁷ Niet alle lopers laten zich eenvoudig aan een evenement verbinden. Bepaalde marathonlopers 'verzamelen' verschillende races waardoor zij hun marathoncarrière vorm geven (Shipway & Jones, 2008). Deze lopers zoeken afwisseling en zullen niet gemakkelijk dezelfde marathon opnieuw lopen, al waren ze nog zo tevreden. Dat kan ook gelden voor degenen die ooit één keer in hun leven een keer een marathon hebben willen lopen, en na een deelname het evenement van hun *bucket list* schrappen.

⁸ Baker et al. (2018) merken op dat de mate van tevredenheid van deelnemers aan hardloopevenementen niet overschat mag worden. Zij wijzen erop dat organisatoren dienen te voldoen aan een bepaalde ondergrens qua tevredenheid. Investerings om de tevredenheid boven deze 'drempelwaarde' te verhogen zijn niet in termen van kostenefficiëntie altijd verstandig.

Literatuur

- Allison, D. (2010). 'The unstoppable 21st-century marathon boom'. *Marathon & Beyond*, 14 (5), pp. 80-92.
- Baker, B.J., Jordan, J.S. & Funk, D.C. (2018). Run Again another Day: The Role of Consumer Characteristics and Satisfaction in Repeat Consumption of a Sport-Related Experience Product. *Journal of Sport Management*, 32, pp. 38-52.
- Bakker, B. & Woerkom, S. van (2017). *Runningtherapie. Bewegen voor je (overbelaste) brein*. Amsterdam: Rainbow.
- Bale, J. (2004). *Running cultures. Racing in time and space*. London: Frank Cass.
- BBC (2019, 6 juli). *London Marathon changes after runners called fat and slow*. Geraadpleegd op 7 juli 2019, via <https://www.bbc.com/news/uk-england-london-48893181>.
- Bershidsky, L. (2019, 15 juni). *Why Is Running on the Decline? A marathon used to confer bragging rights if you managed to finish. Not so much these days, and that's hurting a \$1.4 billion industry*. Geraadpleegd op 17 juni 2019, via <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2019-06-15/fewer-and-slower-the-decline-of-running>.
- Bottenburg, M. van (2006). *De tweede loopgolf. Over groei en omvang van de loopsportmarkt en hoe de KNAU haar marktaandeel kan vergroten*. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut.
- Bottenburg, M. van & Hover, P. (2009). *Evenementenlopers in beeld. Onderzoek naar de succesfactoren van loopevenementen op grond van de motivatie, beleving en waardering van de deelnemers*. Utrecht/'s-Hertogenbosch: Universiteit Utrecht/W.J.H. Mulier Instituut.
- Bottenburg, M. van, Scheerder, J. & Hover, P. (2010). Don't miss the next boat : Europe's opportunities and challenges in the second wave of running, *New Studies in Athletics*, 25 (3/4) 2010, pp. 125-143.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction*. Cambridge, Massachutes: Harvard University Press, Routlegde Kegan & Paul.
- Breedveld, K. (2012, mei). Running tsunami. *Sport & Strategie*, nr. 6 (pp. 27). Nieuwegein: Arko Sports Media.
- Breedveld, K., Scheerder, J. & Borgers, J. (2015). Running across Europe: the way forward. In: J. Scheerder & K. Breedveld (Red.), *Running across Europe. The rise and size of one of the largest sport markets* (pp. 241-264). Houndmills, Basingstoke, Hampshire/New York: Palgrave Macmillan.
- Breedveld, K. & Pulles, I. (2016). Deelname. In: K. Breedveld & P. Hover (Red.), *Atletiek in Nederland, Lopen, werpen en springen in beweging* (pp. 46-67). Utrecht/Nieuwegein: Mulier Instituut/Arko Sports Media.
- Cooper, P.L. (1992). 'The 'Visible Hand' on the Footrace: Fred Lebow and the Marketing of the Marathon'. *Journal of Sport History*, Vol. 19, No. 3, pp. 244-256.
- Dool, R. van den, Hover, P. & Vos, S. (2017). *Apps & devices: gebruik van elektronische hulpmiddelen bij sporten en bewegen* (websheet 2017/1). Utrecht: Mulier Instituut.

European Athletics (2019). *European Athletic Association Constitution*. Lausanne: European Athletics.

Gheysen, L. (2019, 14 oktober). *Dit wordt de nieuwe marathon in Antwerpen!* Geraadpleegd op 16 oktober 2019, via https://www.sport.be/running/nl/nieuws/article.html?Article_ID=872056.

Kennedy, H., Baker, B.J., Jordan, J.S. & Funk, D.C. (2019). Running Recession: A Trend Analysis of Running Involvement and Runner Characteristics to Understand Declining Participation. *Journal of Sport Management*, 2019, 33, pp. 215-228.

Hopman, M., Collard, D., IJzerman, J. & Eijssvogels, T. (2016). Atletiek en gezondheid. In: K. Breedveld & P. Hover (Red.), *Atletiek in Nederland, Lopen, werpen en springen in beweging* (pp. 204-225). Utrecht/Nieuwegein: Mulier Instituut/Arko Sports Media.

Hover, P. & Romijn, D. (2011). *Evenementenlopers winnen terrein: onderzoek naar de succesfactoren van middelgrote loopevenementen op grond van de motivatie, beleving en waardering van de deelnemers*. Utrecht: Mulier Instituut.

Hover, P. & Hoeijmakers, R. (2018). *Evenementen: aanjager voor sportdeelname. deelname aan loop-, fiets- en wandelsportevenementen als stimulans voor sportdeelname* (factsheet 2018/11). Utrecht: Mulier Instituut.

Hover, P., Werff, H. van der & Breedveld, K. (2015). The Netherlands. Rising participation rates, shifting segments. In: J. Scheerder & K. Breedveld (Red.), *Running across Europe. The rise and size of one of the largest sport markets* (pp. 187-207). Houndmills, Basingstoke, Hampshire/New York: Palgrave Macmillan.

Hover, P. & Boer, W. de (2016). Evenementen. In: K. Breedveld & P. Hover (Red.), *Atletiek in Nederland, Lopen, werpen en springen in beweging* (pp. 102-129). Utrecht/Nieuwegein: Mulier Instituut/Arko Sports Media.

Hover, P. & Maat, K. van der (2018). *Verkenning betekenis van apps voor sportverenigingen en -evenementen: gebruik en houding van vertegenwoordigers van sportverenigingen, informele groepen en breedtesportevenementen ten aanzien van hardloop-, wandel- en fietsapps* (factsheet). Utrecht: Mulier Instituut.

Hover, P., Eldert, P. & Boer, W.I.J. de (2018). *Bestedingen per uur sporten 2018*. Utrecht: Mulier Instituut.

Hover, P. & Eldert, P. van (2019). *Marathon Amersfoort 2019: resultaten deelnemersonderzoek* (factsheet 2019/20). Utrecht: Mulier Instituut.

Kemper, F. (2016). Van atletische verenigingen tot loopgolf: de historie van de Nederlandse atletiek. In: K. Breedveld & P. Hover (Red.), *Atletiek in Nederland, Lopen, werpen en springen in beweging* (pp. 26-45). Utrecht/Nieuwegein: Mulier Instituut/Arko Sports Media.

Knechtle, B., Rosemann, T., Zingg, M.A. & Rüst, C.A. (2015). Increase in participation but decrease in performance in age group mountain marathoners in the 'Jungfrau Marathon': a Swiss phenomenon? *SpringerPlus*, 4:523. Londen: SpringerPlus.

Knight, P. (2018). *Shoe Dog. A memoir by the creator of NIKE*. Amsterdam: Van Ditmar.

Lukkien, M. (2008). *Nike: Nederland aan het hardlopen*. Amsterdam: Nieuw Amsterdam Uitgevers.

Meschke, J. (2019, 7 mei). *Back-of-the-Pack London Marathoners Say They Were Shamed for Being 'Fat' and 'Slow'. Despite sticking to an officially sanctioned pace, the runners reported a much different race than those who finished in quicker times.* Geraadpleegd op 15 januari 2020, via <https://www.runnersworld.com/news/a27367110/london-marathon-slower-runners-bullied/>.

Miller, J.A. (2017, 5 november). *The Running Bubble Has Popped. (You Couldn't Hear It in New York.)*. Geraadpleegd op 13 december 2019, via <https://www.nytimes.com/2017/11/05/sports/ny-marathon-running.html>.

NN (2019). *Hardlooperonderzoek in Nederland*. Amsterdam: NN.

Ridinger, L.L., Funk, D.C., Jordan, J.S. & Kaplanidou, K. (2012). 'Marathons for the Masses: Exploring the Role of Negotiation-Efficacy and Involvement on Running Commitment'. *Journal of Leisure Research*, 2012, Vol. 44, No. 2, pp. 155-178.

Rogers, E.M. (1995). *The diffusion of innovations*. New York: Free Press.

RunRepeat (2019). *The State of Running 2019*. Geraadpleegd op 13 december 2019, van <https://runrepeat.com/state-of-running>.

Scheerder, J., Breedveld, K. & Borgers, J. (2015). Who is doing a run with the running boom? The growth and governance of one of Europe's most popular sport activities. In: J. Scheerder & K. Breedveld (Red.), *Running across Europe. The rise and size of one of the largest sport markets* (pp. 1-27). Houndmills, Basingstoke, Hampshire/New York: Palgrave Macmillan.

Shipway, R. & Jones, I. (2008). The great suburban Everest: An 'insiders' perspective on experiences at the 2007 Flora London Marathon. *Journal of Sport & Tourism*, 13(1), pp. 61-77.

Sport England (2015). *Go where women are. Insight on engaging women and girls in sport and exercise*. London: Sport England.

Stokvis, R. & Hilvoorde, I. van (2008). *Fitter, harder & mooier: de onweerstaanbare opkomst van de fitnesscultuur*. Amsterdam: Uitgeverij De Arbeiderspers.

Theeuwen, M. (2019, 9 oktober). *Directeur Marathon Eindhoven: 'Echt wel ambities voor Eindhovens loopfestival'*. Geraadpleegd op 9 oktober 2019, via <https://www.ed.nl/eindhoven/directeur-marathon-eindhoven-echt-wel-ambities-voor-eindhovens-loopfestival-a2836a19/>.

Vos, S. & Scheerder, J. (2009). Loopsport in veelvoud. Naar een typologie van loopsporters. In: J. Scheerder & F. Boen (Red.). *Vlaanderen loopt! Sociaal-wetenschappelijk onderzoek naar de loopsportmarkt* (pp. 267-287). Gent: Academia Press.

Vos, S., Walravens, R., Hover, P., Borgers, J. & Scheerder, J. (2014). Voor de pret of de prestatie? *Vrijetijdstudies*, 32 (2), pp. 9-34.

Werff, H. van der & Hover, P. (2011). *'Ladies First' in Running: ontwikkeling van de deelname van vrouwen aan de loopsport*. 's-Hertogenbosch: W.J.H. Mulier Instituut.

Bijlage 1 Onderzochte evenementen

10 kilometer

- Bredase Singelloop;
- CPC Loop Den Haag;
- Golden Tenloop;
- Groet uit Schoorl Run;
- Hilversum Cityrun;
- Parelloop Brunssum;
- Tilburg Ten Miles;
- Venloop.

Halve marathon

- Amsterdam Marathon;
- Bredase Singelloop;
- CPC Loop Den Haag;
- Egmond Halve Marathon;
- Halve Marathon van Roosendaal;
- Venloop;
- Zwolse Halve marathon.

Marathon

- Amsterdam Marathon;
- Berenloop Terschelling;
- Enschede Marathon;
- Marathon Eindhoven;
- Marathon Rotterdam.

Bijlage 2 Resultaten per evenement

Tabel b2.1 Finishers 10 kilometer, 2009–2019 naar loopevenement (in absolute aantallen)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Bredase Singelloop	2.676	3.244	3.476	4.358	5.562	5.909	6.341	6.071	5.800	6.109	5.683
CPC Loop Den Haag	4.794	5.355	6.303	7.400	8.325	9.700	10.216	9.196	9.059	8.133	*
Golden Tenloop	1.068	1.409	1.695	2.139	2.460	2.489	2.427	2.498	2.532	2.553	2.454
Groet Uit Schoorl Run	2.034	1.976	2.634	2.485	2.738	3.347	3.474	3.531			
Hilversum Cityrun	3.207	3.858	3.415	3.404	3.575	3.923	3.301	3.026			
Parelloop Brunssum	528	1.158	1.176	569	627	541	548	605	456	415	510
Tilburg Ten Miles	1.848	1.740	1.951	1.511	1.911	1.957	2.005	1.847	1.564	1.582	1.679
Venloop	2.109	2.507	2.804	3.421	4.093	4.724	5.210	5.375	5.647	5.722	5.941

Bron: inschrijven.nl, uitslagen./nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

* Afgelast vanwege storm.

Tabel b2.2 Gemiddelde eindtijd 10 kilometer, 2009–2019 naar loopevenement (in uren, minuten en seconden)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Bredase Singelloop	0:55:04	0:56:23	0:56:56	0:55:13	0:55:23	0:54:53	0:56:02	0:55:05	0:55:45	0:55:10	0:55:27
CPC Loop Den Haag	0:56:13	0:56:53	0:58:11	0:58:20	0:57:22	1:00:03	0:58:28	0:57:36	0:58:36	0:57:50	*
Golden Tenloop	0:50:54	0:50:14	0:51:49	0:51:40	0:53:10	0:52:49	0:53:47	0:54:32	0:56:30	0:53:52	0:54:59
Groet Uit Schoorl Run	0:53:53	0:54:04	0:54:10	0:53:40	0:54:17	0:53:41	0:54:09	0:54:58			
Hilversum Cityrun	0:55:32	0:55:40	0:54:46	0:54:22	0:54:48	0:54:02	0:54:01	0:53:55			
Parelloop Brunssum	0:56:10	0:49:11	0:48:51	0:49:09	0:50:00	0:50:59	0:51:06	0:52:27	0:51:33	0:50:39	0:50:04
Tilburg Ten Miles	0:53:43	0:54:14	0:54:57	0:57:54	0:57:31	0:59:07	0:57:29	0:59:00	0:58:45	0:59:32	0:57:56
Venloop	0:56:45	0:56:38	0:57:13	0:57:43	0:57:43	0:59:27	0:57:07	0:58:13	0:58:18	0:59:29	0:59:52

Bron: inschrijven.nl, uitslagen./nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

* Afgelast vanwege storm.

Tabel b2.3 Finishers halve marathon, 2009–2019 naar loopevenement (absolute aantallen)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Amsterdam Marathon	9.033	11.305	12.127	13.234	14.878	14.967	14.890	15.505	16.133	16.055	
Bredase Singelloop	604	675	761	943	1.391	1.412	1.650	1.730	1.781	1.762	1.704
CPC Loop Den Haag	7.248	6.653	7.228	7.701	8.204	9.557	10.104	9.879	9.688	9.493	*
Egmond Halve Marathon	9.095	*	9.852	9.951	10.713	11.508	10.748	11.056			
Halve Marathon van Roosendaal	574	329	413	454	550	543	665	664	549	519	352
Venloop	2.840	3.531	4.388	5.525	5.521	6.331	6.425	6.728	7.664	7.929	8.897
Zwolse Halve marathon	2.304	2.850	3.062	2.880	3.347	3.382	3.321	3.620	3.418	3.477	3.683

Bron: inschrijven.nl, uitslagen./nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

* Afgelast vanwege storm.

Tabel b2.4 Gemiddelde eindtijd halve marathon, 2009–2019 naar loopevenement (in uren, minuten en seconden)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Amsterdam Marathon	1:54:58	1:55:52	1:57:01	1:57:03	2:00:25	2:00:45	2:00:10	2:03:39	2:07:08	2:01:00	
Bredase Singelloop	1:49:57	1:57:09	1:57:07	1:51:21	1:53:40	1:52:07	1:56:23	1:54:14	1:54:45	1:54:47	1:53:42
CPC Loop Den Haag	1:51:24	1:51:46	1:53:09	1:52:46	1:53:14	1:57:57	1:54:14	1:53:49	1:56:40	1:56:36	*
Egmond Halve Marathon	1:56:03	*	1:54:53	1:51:49	1:51:52	1:54:24	1:54:00	2:00:25			
Halve Marathon van Roosendaal	1:51:10	1:48:14	1:50:47	1:46:01	1:46:27	1:51:33	1:50:59	1:51:02	1:51:07	1:50:45	1:56:07
Venloop	1:50:06	1:50:35	1:53:36	1:55:40	1:55:06	1:59:08	1:55:39	1:56:00	1:59:00	1:59:19	1:59:04
Zwolse Halve marathon	1:52:36	1:51:47	1:53:31	1:53:06	1:52:47	1:53:54	1:55:24	1:54:41	1:57:49	1:56:33	1:55:39

Bron: inschrijven.nl, uitslagen./nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

* Afgelast vanwege storm.

Tabel b2.5 Finishers marathon, 2009–2019 naar loopevenement (in absolute aantallen)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Amsterdam Marathon	6.910	7.880	9.637	10.145	11.309	12.217	12.359	12.193	11.442	12.136	13.474
Berenloop Terschelling	570	558	571	573	*	610	551	570	484	493	444
Enschede Marathon	564	559	507	487	418	506	451	620	481	801	665
Marathon Eindhoven	1.407	1.462	1.278	1.277	1.416	1.315	2.022	2.149			
Marathon Rotterdam	6.444	7.878	7.388	7.542	8.342	10.679	11.883	12.813	13.139	13.996	14.558

Bron: inschrijven.nl, uitslagen./nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

* Afgelast vanwege storm.

Tabel b2.6 Gemiddelde eindtijd marathon, 2009–2019 naar loopevenement (in uren, minuten en seconden)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Amsterdam Marathon	3:55:11	3:54:50	3:55:38	3:56:32	4:01:31	4:05:33	3:59:18	4:03:56	4:07:29	4:01:08	4:01:06
Berenloop Terschelling	3:52:47	3:53:28	3:53:50	3:52:49	*	3:57:21	3:50:20	3:55:48	3:57:56	3:51:41	3:55:30
Enschede Marathon	3:51:36	3:50:17	3:45:18	3:43:10	3:44:36	3:39:15	3:42:58	3:44:50	3:43:15	4:01:10	3:46:05
Marathon Eindhoven	3:41:56	3:45:57	3:40:04	3:36:12	3:37:55	3:39:06	3:43:33	3:47:40			
Marathon Rotterdam	3:58:08	3:53:44	3:59:01	3:53:33	4:06:02	4:00:50	4:00:36	4:02:30	4:08:52	4:13:28	

Bron: inschrijven.nl, uitslagen./nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

* Afgelast vanwege storm.

Bijlage 3 Resultaten per evenement per groep

Tabel b3.1 Gemiddelde eindtijd (in uren, minuten en seconden) en finishers (in absolute aantallen) van *Bredase Singelloop 10 kilometer*, uitgesplitst naar geslacht en totaal

	Eindtijd man	Eindtijd vrouw	Eindtijd totaal	Finishers man	Finishers vrouw	Finishers totaal
2009	0:52:40	0:59:29	0:55:04	1.732	944	2.676
2010	0:54:03	1:00:50	0:56:23	2.129	1.115	3.244
2011	0:54:35	1:01:11	0:56:56	2.236	1.240	3.476
2012	0:52:59	0:59:15	0:55:13	2.804	1.554	4.358
2013	0:53:17	1:00:08	0:55:23	3.855	1.707	5.562
2014	0:52:35	0:59:13	0:54:53	3.855	2.054	5.909
2015	0:53:41	1:00:12	0:56:02	4.055	2.286	6.341
2016	0:52:44	0:59:12	0:55:05	3.853	2.218	6.071
2017	0:53:38	0:59:29	0:55:45	3.699	2.101	5.800
2018	0:53:05	0:58:55	0:55:10	3.926	2.183	6.109
2019	0:53:21	0:59:20	0:55:27	3.682	2.001	5.683

Bron: inschrijven.nl, uitslagen./nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

Tabel b3.2 Gemiddelde eindtijd (in uren, minuten en seconden) en finishers (in absolute aantallen) van *CPC Loop Den Haag 10 kilometer*, uitgesplitst naar geslacht en totaal

	Eindtijd man	Eindtijd vrouw	Eindtijd totaal	Finishers man	Finishers vrouw	Finishers totaal
2009	0:54:07	0:59:33	0:56:13	2.943	1.851	4.794
2010	0:54:44	1:00:19	0:56:53	3.292	2.063	5.355
2011	0:55:47	1:01:48	0:58:11	3.795	2.508	6.303
2012	0:55:50	1:01:47	0:58:20	4.279	3.121	7.400
2013	0:54:43	1:00:55	0:57:22	4.757	3.568	8.325
2014	0:57:14	1:03:23	1:00:03	5.257	4.443	9.700
2015	0:55:51	1:01:46	0:58:28	5.693	4.523	10.216
2016	0:55:07	1:00:47	0:57:36	5.168	4.028	9.196
2017	0:55:59	1:01:54	0:58:36	5.057	4.002	9.059
2018	0:55:14	1:01:17	0:57:50	4.623	3.510	8.133
2019*						

Bron: inschrijven.nl, uitslagen./nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

*Afgelast vanwege storm.

Tabel b3.3 Gemiddelde eindtijd (in uren, minuten en seconden) en finishers (in absolute aantallen) van *Golden Tenloop 10 kilometer*, uitgesplitst naar geslacht en totaal

	Eindtijd man	Eindtijd Vrouw	Eindtijd totaal	Finishers man	Finishers vrouw	Finishers totaal
2009	0:48:55	0:56:49	0:50:54	801	267	1.068
2010	0:48:30	0:55:20	0:50:14	1.050	359	1.409
2011	0:49:51	0:57:29	0:51:49	1.256	439	1.695
2012	0:49:50	0:56:19	0:51:40	1.534	605	2.139
2013	0:50:46	0:57:51	0:53:10	1.629	831	2.460
2014	0:50:26	0:57:24	0:52:49	1.636	853	2.489
2015	0:51:16	0:58:59	0:53:47	1.639	788	2.427
2016	0:52:02	0:59:39	0:54:32	1.679	819	2.498
2017	0:53:49	1:01:33	0:56:30	1.654	878	2.532
2018	0:51:36	0:58:19	0:53:52	1.694	859	2.553
2019	0:52:56	0:59:05	0:54:59	1.637	817	2.454

Bron: inschrijven.nl, uitslagen./nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

Tabel b3.4 Gemiddelde eindtijd (in uren, minuten en seconden) en finishers (in absolute aantallen) van *Groet Uit Schoorl Run 10 kilometer*, uitgesplitst naar geslacht en totaal

	Eindtijd man	Eindtijd vrouw	Eindtijd totaal	Finishers man	Finishers vrouw	Finishers totaal
2009	0:50:46	0:58:26	0:53:53	1.204	830	2.034
2010	0:50:57	0:58:29	0:54:04	1.158	818	1.976
2011	0:50:50	0:58:50	0:54:10	1.534	1.100	2.634
2012	0:50:08	0:58:45	0:53:40	1.466	1.019	2.485
2013	0:50:48	0:58:48	0:54:17	1.550	1.188	2.738
2014	0:49:48	0:58:24	0:53:41	1.836	1.511	3.347
2015	0:50:16	0:58:27	0:54:09	1.822	1.652	3.474
2016	0:50:52	0:59:23	0:54:58	1.832	1.699	3.531
2017						
2018						
2019						

Bron: inschrijven.nl, uitslagen./nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

Tabel b3.5 Gemiddelde eindtijd (in uren, minuten en seconden) en finishers (in absolute aantallen) van *Hilversum Cityrun 10 kilometer*, uitgesplitst naar geslacht en totaal

	Eindtijd man	Eindtijd vrouw	Eindtijd totaal	Finishers man	Finishers vrouw	Finishers totaal
2009	0:55:03	0:59:14	0:55:32	2.838	369	3.207
2010	0:55:13	0:59:21	0:55:40	3.442	416	3.858
2011	0:53:16	0:59:17	0:54:46	2.561	854	3.415
2012	0:52:57	0:59:06	0:54:22	2.622	782	3.404
2013	0:53:15	0:59:08	0:54:48	2.630	945	3.575
2014	0:51:48	0:58:18	0:54:02	2.577	1.346	3.923
2015	0:52:01	0:58:03	0:54:01	2.208	1.093	3.301
2016	0:51:24	0:58:15	0:53:55	1.912	1.114	3.026
2017						
2018						
2019						

Bron: inschrijven.nl, uitslagen./nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

Tabel b3.6 Gemiddelde eindtijd (in uren, minuten en seconden) en finishers (in absolute aantallen) van *Parelloop Brunssum 10 kilometer*, uitgesplitst naar geslacht en totaal

	Eindtijd man	Eindtijd vrouw	Eindtijd totaal	Finishers man	Finishers vrouw	Finishers totaal
2009	0:48:21	0:56:10	0:56:10	413	115	528
2010	0:47:44	0:54:49	0:49:11	920	238	1.158
2011	0:47:23	0:53:50	0:48:51	908	268	1.176
2012	0:47:36	0:54:52	0:49:09	447	122	569
2013	0:48:24	0:55:38	0:50:00	488	139	627
2014	0:49:16	0:55:23	0:50:59	389	152	541
2015	0:49:21	0:55:20	0:51:06	388	160	548
2016	0:50:13	0:58:08	0:52:27	434	171	605
2017	0:49:52	0:56:25	0:51:33	339	117	456
2018	0:48:58	0:56:15	0:50:39	319	96	415
2019	0:48:34	0:54:24	0:50:04	379	131	510

Bron: inschrijven.nl, uitslagen.nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

Tabel b3.7 Gemiddelde eindtijd (in uren, minuten en seconden) en finishers (in absolute aantallen) van *Tilburg Ten Miles 10 kilometer*, uitgesplitst naar geslacht en totaal

	Eindtijd man	Eindtijd vrouw	Eindtijd totaal	Finishers man	Finishers vrouw	Finishers totaal
2009	0:49:33	0:58:28	0:53:43	982	866	1.848
2010	0:49:00	0:59:39	0:54:14	884	856	1.740
2011	0:49:48	1:00:07	0:54:57	978	973	1.951
2012	0:54:36	1:00:28	0:57:54	659	852	1.511
2013	0:53:39	1:00:35	0:57:31	847	1.064	1.911
2014	0:55:08	1:01:40	0:59:07	764	1.193	1.957
2015	0:53:58	1:00:00	0:57:29	837	1.168	2.005
2016	0:55:38	1:01:38	0:59:00	810	1.037	1.847
2017	0:55:11	1:01:36	0:58:45	695	869	1.564
2018	0:57:05	1:01:45	0:59:32	750	832	1.582
2019	0:55:24	1:00:17	0:57:56	809	870	1.679

Bron: inschrijven.nl, uitslagen.nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

Tabel b3.8 Gemiddelde eindtijd (in uren, minuten en seconden) en finishers (in absolute aantallen) van *Venloop 10 kilometer*, uitgesplitst naar geslacht en totaal

	Eindtijd man	Eindtijd vrouw	Eindtijd totaal	Finishers man	Finishers vrouw	Finishers totaal
2009	0:54:15	1:00:24	0:56:45	1.252	857	2.109
2010	0:53:49	1:00:37	0:56:38	1.465	1.042	2.507
2011	0:54:31	1:00:44	0:57:13	1.585	1.219	2.804
2012	0:54:53	1:00:58	0:57:43	1.825	1.596	3.421
2013	0:55:11	1:00:37	0:57:43	2.186	1.907	4.093
2014	0:56:32	1:02:54	0:59:27	2.563	2.161	4.724
2015	0:54:24	1:00:17	0:57:07	2.795	2.415	5.210
2016	0:55:38	1:01:24	0:58:13	2.969	2.406	5.375
2017	0:55:29	1:01:51	0:58:18	3.152	2.495	5.647
2018	0:56:44	1:02:54	0:59:29	3.174	2.548	5.722
2019	0:56:53	1:03:42	0:59:52	3.342	2.599	5.941

Bron: inschrijven.nl, uitslagen.nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

Tabel b3.9 Gemiddelde eindtijd (in uren, minuten en seconden) en finishers (in absolute aantallen) van *Amsterdam Marathon (halve marathon)*, uitgesplitst naar geslacht en totaal

	Eindtijd man	Eindtijd vrouw	Eindtijd totaal	Finishers man	Finishers vrouw	Finishers totaal
2009	1:51:10	2:03:57	1:54:58	6.351	2.682	9.033
2010	1:51:53	2:04:24	1:55:52	7.707	3.598	11.305
2011	1:52:52	2:05:17	1:57:01	8.078	4.049	12.127
2012	1:52:48	2:05:25	1:57:03	8.778	4.456	13.234
2013	1:56:01	2:08:10	2:00:25	9.495	5.383	14.878
2014	1:55:58	2:08:34	2:00:45	9.277	5.690	14.967
2015	1:55:13	2:07:51	2:00:10	9.049	5.841	14.890
2016	1:58:50	2:11:15	2:03:39	8.838	5.998	15.505
2017	2:02:28	2:02:28	2:07:08	9.337	6.171	16.133
2018	1:56:07	2:08:34	2:01:00	9.767	6.288	16.055
2019						

Bron: inschrijven.nl, uitslagen./nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

Tabel b3.10 Gemiddelde eindtijd (in uren, minuten en seconden) en finishers (in absolute aantallen) van *Bredase Singelloop halve marathon*, uitgesplitst naar geslacht en totaal

	Eindtijd man	Eindtijd vrouw	Eindtijd totaal	Finishers man	Finishers vrouw	Finishers totaal
2009	1:48:16	2:01:15	1:49:57	526	78	604
2010	1:55:21	2:06:29	1:57:09	566	109	675
2011	1:55:38	2:04:36	1:57:07	635	126	761
2012	1:49:07	2:01:40	1:51:21	775	168	943
2013	1:51:39	2:02:47	1:53:40	1.139	252	1.391
2014	1:49:13	2:01:25	1:52:07	1.076	336	1.412
2015	1:53:40	2:05:08	1:56:23	1.258	392	1.650
2016	1:51:16	2:02:49	1:54:14	1.285	445	1.730
2017	1:51:39	2:03:47	1:54:45	1.327	454	1.781
2018	1:51:55	2:03:17	1:54:47	1.316	446	1.762
2019	1:50:30	2:02:57	1:53:42	1.266	438	1.704

Bron: inschrijven.nl, uitslagen./nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

Tabel b3.11 Gemiddelde eindtijd (in uren, minuten en seconden) en finishers (in absolute aantallen) van *CPC Loop Den Haag halve marathon*, uitgesplitst naar geslacht en totaal

	Eindtijd man	Eindtijd vrouw	Eindtijd totaal	Finishers man	Finishers vrouw	Finishers totaal
2009	1:49:17	1:59:40	1:51:24	5.765	1.483	7.248
2010	1:49:43	1:59:54	1:51:46	5.312	1.341	6.653
2011	1:50:59	2:01:38	1:53:09	5.761	1.467	7.228
2012	1:50:16	2:01:46	1:52:46	6.026	1.675	7.701
2013	1:50:13	2:02:24	1:53:14	6.169	2.035	8.204
2014	1:54:52	2:06:30	1:57:57	7.016	2.541	9.557
2015	1:51:01	2:03:23	1:54:14	7.472	2.632	10.104
2016	1:50:31	2:02:48	1:53:49	7.221	2.658	9.879
2017	1:53:21	2:05:11	1:56:40	6.980	2.708	9.688
2018	1:52:56	2:05:39	1:56:36	6.755	2.738	9.493
2019*						

Bron: inschrijven.nl, uitslagen./nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

*Afgelast vanwege storm.

Tabel b3.12 Gemiddelde eindtijd (in uren, minuten en seconden) en finishers (in absolute aantallen) van *Egmond Halve marathon*, uitgesplitst naar geslacht en totaal

	Eindtijd man	Eindtijd vrouw	Eindtijd totaal	Finishers man	Finishers vrouw	Finishers totaal
2009	1:54:03	2:04:45	1:56:03	7.396	1.699	9.095
2010*						
2011	1:52:55	2:03:43	1:54:53	8.057	1.795	9.852
2012	1:49:52	2:00:16	1:51:49	8.084	1.867	9.951
2013	1:49:45	2:00:39	1:51:52	8.629	2.084	10.713
2014	1:52:04	2:02:32	1:54:24	8.951	2.557	11.508
2015	1:51:31	2:02:25	1:54:00	8.293	2.455	10.748
2016	1:57:28	2:09:48	2:00:25	8.402	2.654	11.056
2017						
2018						
2019						

Bron: inschrijven.nl, uitslagen./nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

*Afgelast vanwege storm.

Tabel b3.13 Gemiddelde eindtijd (in uren, minuten en seconden) en finishers (in absolute aantallen) van *Halve Marathon van Roosendaal*, uitgesplitst naar geslacht en totaal

	Eindtijd man	Eindtijd vrouw	Eindtijd totaal	Finishers man	Finishers vrouw	Finishers totaal
2009	1:49:25	2:01:12	1:51:10	489	85	574
2010	1:48:11	1:48:52	1:48:14	305	24	329
2011	1:49:42	1:58:10	1:50:47	360	53	413
2012	1:44:37	1:53:43	1:46:01	384	70	454
2013	1:44:28	1:55:37	1:46:27	452	98	550
2014	1:49:38	1:58:50	1:51:33	430	113	543
2015	1:48:38	2:00:47	1:50:59	536	129	665
2016	1:48:03	2:00:35	1:51:02	506	158	664
2017	1:47:41	2:00:50	1:51:07	406	143	549
2018	1:48:11	1:59:09	1:50:45	398	121	519
2019	1:54:11	2:03:16	1:56:07	277	75	352

Bron: inschrijven.nl, uitslagen./nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

Tabel b3.14 Gemiddelde eindtijd (in uren, minuten en seconden) en finishers (in absolute aantallen) van *Venloop halve marathon*, uitgesplitst naar geslacht en totaal

	Eindtijd man	Eindtijd vrouw	Eindtijd totaal	Finishers man	Finishers vrouw	Finishers totaal
2009	1:47:56	1:58:14	1:50:06	2.242	598	2.840
2010	1:47:51	1:59:16	1:50:35	2.685	846	3.531
2011	1:50:22	2:02:55	1:53:36	3.529	1.129	4.388
2012	1:52:17	2:04:46	1:55:40	4.029	1.496	5.525
2013	1:52:00	2:03:34	1:55:06	4.041	1.480	5.521
2014	1:55:45	2:07:47	1:59:08	4.549	1.782	6.331
2015	1:52:04	2:04:16	1:55:39	4.537	1.888	6.425
2016	1:52:06	2:04:33	1:56:00	4.619	2.109	6.728
2017	1:54:45	2:07:48	1:59:00	5.166	2.498	7.664
2018	1:55:18	2:08:05	1:59:19	5.441	2.488	7.929
2019	1:54:36	2:08:26	1:59:04	6.027	2.870	8.897

Bron: inschrijven.nl, uitslagen./nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

Tabel b3.15 Gemiddelde eindtijd (in uren, minuten en seconden) en finishers (in absolute aantallen) van *Zwolse halve marathon*, uitgesplitst naar geslacht en totaal

	Eindtijd man	Eindtijd vrouw	Eindtijd totaal	Finishers man	Finishers vrouw	Finishers totaal
2009	1:50:21	2:01:23	1:52:36	1.834	470	2.304
2010	1:49:08	2:00:36	1:51:47	2.189	661	2.850
2011	1:48:53	2:00:24	1:53:31	2.364	698	3.062
2012	1:50:02	2:01:55	1:53:06	2.139	741	2.880
2013	1:49:37	2:01:24	1:52:47	2.451	896	3.347
2014	1:50:05	2:03:43	1:53:54	2.435	947	3.382
2015	1:52:17	2:04:33	1:55:24	2.479	842	3.321
2016	1:51:20	2:03:37	1:54:41	2.632	988	3.620
2017	1:54:46	2:06:02	1:57:49	2.493	925	3.418
2018	1:53:33	2:05:15	1:56:33	2.585	892	3.477
2019	1:52:41	2:04:21	1:55:39	2.746	937	3.683

Bron: inschrijven.nl, uitslagen./nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

Tabel b3.16 Gemiddelde eindtijd (in uren, minuten en seconden) en finishers (in absolute aantallen) van *Amsterdam Marathon*, uitgesplitst naar geslacht en totaal

	Eindtijd man	Eindtijd vrouw	Eindtijd totaal	Finishers man	Finishers vrouw	Finishers totaal
2009	3:50:57	4:12:47	3:55:11	5.569	1.341	6.910
2010	3:50:37	4:12:16	3:54:50	6.344	1.536	7.880
2011	3:51:01	4:14:19	3:55:38	7.727	1.910	9.637
2012	3:51:27	4:16:04	3:56:32	8.051	2.094	10.145
2013	3:57:04	4:18:40	4:01:31	8.979	2.330	11.309
2014	4:00:49	4:21:37	4:05:33	9.441	2.776	12.217
2015	3:53:55	4:18:19	3:59:18	9.639	2.720	12.359
2016	3:58:17	4:22:17	4:03:56	9.323	2.870	12.193
2017	4:01:30	4:26:32	4:07:29	8.709	2.733	11.442
2018	3:55:35	4:18:30	4:01:08	9.196	2.940	12.136
2019	3:54:17	4:21:35	4:01:06	10.106	3.368	13.474

Bron: inschrijven.nl, uitslagen./nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

Tabel b3.17 Gemiddelde eindtijd (in uren, minuten en seconden) en finishers (in absolute aantallen) van *Berenloop Terschelling marathon*, uitgesplitst naar geslacht en totaal

	Eindtijd man	Eindtijd vrouw	Eindtijd totaal	Finishers man	Finishers vrouw	Finishers totaal
2009	3:53:05	3:48:55	3:52:47	529	41	570
2010	3:51:15	4:02:28	3:53:28	448	110	558
2011	3:51:19	4:04:35	3:53:50	463	108	571
2012	3:50:46	4:01:25	3:52:49	463	110	573
2013*						
2014	3:54:15	4:08:35	3:57:21	478	132	610
2015	3:48:32	3:59:06	3:50:20	457	94	551
2016	3:52:30	4:09:46	3:55:48	461	109	570
2017	3:54:06	4:12:10	3:57:56	381	103	484
2018	3:48:16	4:06:57	3:51:41	403	90	493
2019	3:53:23	4:03:30	3:55:30	351	93	444

Bron: inschrijven.nl, uitslagen./nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

*Afgelast vanwege storm.

Tabel b3.18 Gemiddelde eindtijd (in uren, minuten en seconden) en finishers (in absolute aantallen) van *Enschede Marathon*, uitgesplitst naar geslacht en totaal

	Eindtijd man	Eindtijd vrouw	Eindtijd totaal	Finishers man	Finishers vrouw	Finishers totaal
2009	3:49:36	4:06:08	3:51:36	496	68	564
2010	3:48:45	4:01:23	3:50:17	491	68	559
2011	3:42:26	4:04:24	3:45:18	441	66	507
2012	3:41:25	3:56:58	3:43:10	432	55	487
2013	3:42:23	4:02:57	3:44:36	373	45	418
2014	3:36:31	3:57:32	3:39:15	440	66	506
2015	3:39:29	4:01:56	3:42:58	381	70	451
2016	3:42:08	3:57:09	3:44:50	509	111	620
2017	3:40:12	3:56:39	3:43:15	392	89	481
2018	3:57:50	4:14:40	4:01:10	642	159	801
2019	3:41:29	4:02:50	3:46:05	522	143	665

Bron: inschrijven.nl, uitslagen./nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

Tabel b3.19 Gemiddelde eindtijd (in uren, minuten en seconden) en finishers (in absolute aantallen) van *Marathon Eindhoven*, uitgesplitst naar geslacht en totaal

	Eindtijd man	Eindtijd vrouw	Eindtijd totaal	Finishers man	Finishers vrouw	Finishers totaal
2009	3:39:40	3:56:55	3:41:56	1.222	185	1.407
2010	3:42:58	4:01:58	3:45:57	1.233	229	1.462
2011	3:37:47	3:53:18	3:40:04	1.090	188	1.278
2012	3:33:16	3:50:22	3:36:12	1.058	219	1.277
2013	3:35:01	3:53:44	3:37:55	1.196	220	1.416
2014	3:35:10	3:58:11	3:39:06	1.091	224	1.315
2015	3:40:31	3:59:24	3:43:33	1.697	325	2.022
2016	3:43:25	4:05:47	3:47:40	1.741	408	2.149
2017						
2018						
2019						

Bron: inschrijven.nl, uitslagen./nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

Tabel b3.20 Gemiddelde eindtijd (in uren, minuten en seconden) en finishers (in absolute aantallen) van *Marathon Rotterdam*, uitgesplitst naar geslacht en totaal

	Eindtijd man	Eindtijd vrouw	Eindtijd totaal	Finishers man	Finishers vrouw	Finishers totaal
2009	3:55:09	4:13:45	3:58:08	5.407	1.037	6.444
2010	3:50:44	4:09:27	3:53:44	6.615	1.263	7.878
2011	3:55:41	4:15:59	3:59:01	6.177	1.211	7.388
2012	3:49:58	4:10:43	3:53:33	6.240	1.302	7.542
2013	4:02:19	4:22:15	4:06:02	6.785	1.557	8.342
2014	3:56:43	4:17:51	4:00:50	8.599	2.080	10.679
2015	3:56:14	4:18:07	4:00:36	9.511	2.372	11.883
2016	3:57:58	4:19:01	4:02:30	10.052	2.761	12.813
2017	4:03:51	4:26:24	4:08:52	10.217	2.922	13.139
2018	4:08:15	4:30:15	4:13:28	10.675	3.321	13.996
2019	*	*	*	11.164	3.394	14.558

Bron: inschrijven.nl, uitslagen./nl, MYLAPS, 2009-2019. Bewerking: Iwan.nl & Mulier Instituut.

*Niet beschikbaar.

